

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

**Postoje středoškolské mládeže v České Lípě
k otázkám partnerského soužití a rodičovství**

Jana Železná

Název katedry: Katedra pedagogiky

Vedoucí práce: Ph.Dr Jarmila Mojžíšová, Ph.D.

Studijní program: kombinované studium

PRAHA 2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití pouze uvedené literatury a pod odborným vedením Ph.Dr. Jarmily Mojžíšové, Ph.D.

V Praze dne

.....

Železná Jana

Poděkování:

Děkuji Ph.Dr. Jarmile Mojžíšové, Ph.D. za pomoc při vypracování mé bakalářské práce, za její ochotu a odborné rady. Dále bych chtěla poděkovat svým nejbližším za podporu a velkou trpělivost v době vypracování.

Abstrakt

Tématem této bakalářské práce je průzkum a charakteristika partnerského soužití středoškolské mládeže v současnosti, postoje adolescentů k primárním rodinným hodnotám a jejich připravenost k rodičovství. Teoretická část se zabývá historií partnerského soužití od počátečních modelů až po současnost. Dále se věnuje základním definicím dané problematiky a postojům teenagerů k partnerským a rodičovským vztahům. Je brán ohled na odlišnosti výchovy v rozličných sociálních vrstvách.

Cílem praktické části je porovnat názory, hodnoty a postoje mezi vybraným vzorkem středoškolských studentů a učňů v závislosti na jejich rodinné situaci. Následnou analýzou získaných dat bude zjištěno, zda současní studenti mají cíle zaměřené spíše na kariérní růst, vzdělávání se, anebo uzavření sňatku.

Klíčová slova:

rodina, partnerství, soužití, historie rodiny, středoškolská mládež, rodičovství, role, vztahy, sexuální výchova

Abstract

The topic of this thesis is the research and characteristics of partner cohabitation of highschool students in present times, adolescents attitudes to the primary values of family and their preparedness for parenthood. The theoretical part is engaged in the history of partnership coexistence from the original models untill the present. Then it's engaged in the basic definitions of a given problematics and attitudes of teenagers to partnership and parenthood relationships. It is looked on the differences of upbringing in various social enviroments.

The main goal of the practical part is to compare the opinions, values and attitudes of the chosen sample of highchool students and apprentices according to their family situation. Through the subsequent analysis of the collected data will be found out, whether the current students' goals are more focussed on the career progress, or to getting married.

Keywords:

family, partnership, cohabitation, history of family, young people, part, sex education, secondary school

Obsah

ÚVOD.....	8
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Rodina	10
1.1.1 Typy rodiny.....	15
1.2 Typy partnerského soužití	16
1.2.1 Manželství.....	16
1.2.2 Partnerství	17
1.2.3 Nesezdané soužití	18
1.3 Rodičovství	18
1.4 Vzory v rodině.....	20
1.5 Role	22
1.6 Role muže.....	24
1.7 Role ženy.....	25
1.8 Hodnoty a postoje	25
1.9 Hodnoty.....	28
1.10 Rozdělení hodnot.....	29
1.11 Postoje	30
1.12 Výchova ve škole a individuální připravenost na soužití.....	31
1.12.1 Sexuální výchova ve škole.....	32
1.12.2 Rodinná výchova ve škole	33
1.12.3 Připravenost na soužití.....	33
1.13 Typy výchovy	35
1.13.1 Výchova imitací v rodině.....	36
1.13.2 Výchova hrou.....	37
1.13.3 Praktické životní zkušenosti	37
1.14 Zdroj informací.....	38
1.14.1 Kamarádi, „parta“	39
1.14.2 Zdrojem informací jiný příbuzný.....	40
1.14.3 Zdroj informací média	40
1.14.4 Televize.....	41

1.14.5	Internet	41
1.14.6	Bulvární deníky, časopisy	42
2	PRAKTICKÁ ČÁST	43
2.1	Cíle dotazování.....	43
2.2	Stanovení hypotéz	43
2.3	Metodika	43
2.4	Popis vybraných středních škol.....	45
2.4.1	Charakteristika respondentů	46
2.5	Vyhodnocení získaných dat	48
2.6	Analýza výsledků dotazníku vzhledem k hypotézám	57
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM LITERATURY	68
	Seznam příloh:	70

ÚVOD

Partnerské soužití a rodičovství, dvě témata, výrazně ovlivňující život současné dospívající mládeže. Adolescenti jsou vystaveni mnoha vlivům, včetně široké různorodé nabídky zdrojů informací nepůsobící kvalitativně, ale kvantitativně. Laicky a neodborně. Postoje a názory vybrané středoškolské mládeže budou porovnávány v souvislosti s rodinnými poměry respondentů a faktory působícími na jejich životní styl a hodnoty. Zároveň budou porovnáváni vybraní studenti učňovských oborů s maturitou s vybranými studenty středních škol.

Postoje a názory současné mládeže ve velmi vysoké míře formují virtuální představy a fiktivní společenství komunit sociálních sítí. Četnost mýtů bez odborné podpory šířené lidovou slovesností působí při sblížování adolescentů leckdy velmi negativně. Spolu s nedostatečnou průpravou je úrodnou půdou pro negativní postoje k soužití i rodičovství. Vzory otců i matek v rodinách, modely současné rodiny, příprava na soužití, volby partnerů podle osobností.

Konstatování, že jsou současní dospívající lidé dostatečně sociálně vybaveni k založení rodiny a je jejich prioritou vychovávat děti, pokud jim to jejich ekonomická situace umožňuje, bude analyzována prostřednictvím dotazníků. Ty budou následně porovnávány mezi studenty středních škol a uční na středních odborných školách. Dotazníky budou vyhodnocovány v rámci jednotlivých ročníků (třetí ročník s třetím ročníkem a čtvrtý se čtvrtým). Následovně budou zkoumány postoje a názory z hlediska sociálně demografických charakteristik respondentů. Dotazníkové šetření bude podkladem pro zjištění, zda je rodinná výchova na školách na takové úrovni, aby v mladých lidech podpořila potřebu rodiny, co by základny pro uskutečňování kariéry a budování dobrého partnerského zázemí.

Současná pedagogická teorie je většinou zajedno v názoru, že rodinná výchova a rodinné prostředí je nejvýznamnějším činitelem formujícím mladého člověka.¹

Formování mladého člověka prochází mnoha situacemi, které zanechávají v jejich podvědomí hluboké stopy. Tyto získané informace neuvědoměle mladí lidé

¹PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str. 202

využívají a zkušenosti nabývají převážně metodou „pokus“ a „omyl“. Někteří mají v rodině oporu a pocit bezpečí. Někteří považují rodinu za něco, z čeho je nutné utéct a žádnou nikdy nezakládat.

Rodina nevzniká z velké lásky, ale z potřeb jednotlivých aktérů. Lásky je jediným legitimním důvodem k založení rodiny. Jak ovšem ukazují teorie sňatkového trhu, sociální a kulturní determinanty výběrového párování ovlivňují vznik rodiny nereflektovaně, ale o to účinněji. Ovlivňují i to, co je považováno obecně za doménu spontaneity, lidské sexuální chování.²

Analyticky budou zjišťovány i názory na rozdělení odpovědnosti v rodině. Role, které mají respondenti převzaté od rodičů. Právě tyto základní sociální role totiž prošly a dále procházejí hlubokou a historicky jedinečnou vnitřní přestavbou. Změnilo to povahu rodiny i v tom, čím rodina přes všechno vnější zdání stále pro člověka je, totiž nejvýznamnější ekonomickou institucí.³

² MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*, str. 16

³ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*, str. 17

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Rodina

Pro kvalitní zpracování této studie je podstatné, jak vnímají respondenti svou rodinu a odkud pocházejí jejich znalosti a zkušenosti s rodičovstvím. Teorie o rodině z pohledu sociologa prošly vývojem, jako každá jiná věda. Rodina, jako jediná legitimní továrna na výchovu dětí je potlačena nástupem homosexuálních partnerství, ve kterých vychovávají také legitimně adoptované děti. Opadá i vliv širší rodiny na výběr životního partnera. Rodina přestává být legitimní institucí zajišťující pro své členy manželství, rodičovství a následnou doživotní péči o sebe navzájem.

Rodina je zajisté nejstarší lidskou společenskou institucí. Na otázku co je to rodina, nám jinak odpoví právník, jinak sociolog, jinak demograf nebo národohospodář.⁴

Původní rodinu a její vzhled je pro mnohé mladé nejen vzorem, ale i odstrašujícím příkladem. Někteří nechtějí fungovat ve svém dalším životě stejně, jako byli nuceni svou původní rodinou. Vzorce chování nechtějí opakovat a mají i nechuť k zakládání rodiny a výchově dětí. Rodina v dnešní době je pro většinu lidí zdrojem emočních krizí, neustálých problémů a institucí přirovnávající k trestnici. Spojení rodina a domov často přestávají být spolu vnímány. Mladí vystupují v páru jako rodina, aniž by věděli, co je základními kameny rodiny. Touha sblížení, důvěry a sdílení je pro ně znakem téměř manželského svazku. Stěhují se k sobě navzájem a zkouší soužití bez sňatku. Stejně lehce však tento svazek také opouštějí.

Rodina je forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.⁵

Mladí nezakládají nové prokreační rodiny a rozbíjí i původní orientační, ze které převzali vzorce svého chování, postojů a hodnot. Rodina neplní biologicko-reprodukční funkci, není jejími příslušníky životním posláním plodit potomky. Neplní ani ekonomickou, rodina již není ekonomickým zázemím pro úspěšný vývoj a rozvoj

⁴ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní a náhradní*, str. 15

⁵ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 206

jejích členů. Emocionální rezervovanost a odtažitost od rodiny. Jistoty, harmonický vývoj, láska, vzájemná úcta. City ztratily své zázemí v rodině, zkoušené nepříznivými faktory současného světa. Socializaci, výchovu i kulturní rozhled přesunula rodina na instituce pomáhající začlenit jejich děti do společnosti. Rodina neplní základní funkce, avšak je podstatnou etapou každého jednotlivce vstupujícího do vlastního života bez rodičů.

Dnešní rodina ztratila mnohé funkce, které ji dříve udržovaly pohromadě. Funkci výrobní a pojišťovací, funkci vzdělávací, ochrannou aj. Zato však mimořádného významu nabyly dvě funkce základní, na nichž se dnes rodina převážně zakládá a s nimiž i padá; zajistit citové uspokojení všem svým členům a připravit děti pro život ve společnosti, obě tyto funkce předpokládají velkou citovou vyspělost a kultivovanost, mnohé sociologické studie ukazují, že se vlastně splnil romantický ideál lidstva, neboť mladí lidé se žení a vdávají – z lásky!⁶

Tradiční rodina je pojem užívaný v návaznosti se souhrnem společenských, kulturních a jiných ustálených zvyků a pravidel, která dodržují jedinci žijící v jedné domácnosti. Za rodinu označujeme soužití dvou dospělých, žijících v legitimně uzavřeném svazku. Historický vývoj označuje rodinu dle období, například před průmyslovou revolucí. Tradiční, předindustriální, stavovská rodina. Dělení je určováno mortalitou, porodností a demografickými krizemi, náboženskými představami, morálkou a životními postoji v dané určité době. Laická definice rodiny by zněla jako svazek muže a ženy ve vztahu spolu s dítětem, kteří dohromady plní funkce k sobě navzájem i ke společnosti, vzhledem ke svým sociálním rolím a společenským postavením.

Padesátá léta byla jakýmsi retročasem: rodina jakoby se pokusila obnovit své centrální postavení ve společnosti i svou tradiční vnitřní harmonii, pevnou hierarchii a funkční uspořádanost, která žila ve společnosti jako norma, i když v realitě snad ani nikdy neexistovala. V průběhu šedesátých let dospívají a vstupují do společnosti mladí lidé narození těsně po druhé světové válce. Tato generace, vychovaná pod vlivem

⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, str. 330

pokleslého feudalismu i poválečné destabilizace má silné generační sebevědomí. Je odhodlána prosadit svůj systém hodnot.⁷

Rodinné soužití v těchto letech udržuje tradiční rozdělení rolí a vychovává v tomto vzorci i své děti. Proto potomci padesátých let měli snahu své děti vést zrovna tak. Ideologie, jež jsou jedním z faktorů působících na rodinu, byly také jednou příčinou krizí rodin, a tím vyplývající rozvodovostí v nastupujících šedesátých letech. Nové hodnoty, nové nazírání na fungování rodiny a nové pohledy v rozdělení rolí.

Poválečný vývoj rodiny, ekonomické působení na její rozvoj a vztahy mezi jejími členy, dělba rolí i sociálního postavení ve společnosti, byly narušeny plynulým vývojem rodiny a nahrazeny transformačními procesy platnými dosud. S nástupem hormonální antikoncepce a dalšími technologiemi usnadňujícími rodinný život, otevřely se také jiné cesty pro soužití mužů a žen. Nelegitimní porodnost, nemanželsky počaté děti, bezdětná manželství. Důležitým momentem je také odcházení matek od rodiny do zaměstnání. Možnosti kariéry pro ženy spolu se svobodným rozhodnutím o početí a těhotenství, nabouralo tradiční rodinné hodnoty.

Rodina je dána otcem (otci), matkou (matkami) a nejméně jedním dítětem, jedná-li se o úplnou rodinu, Uvedená struktura reprezentuje jaderný (nukleární) typ rodiny.⁸

Socialistické tvrzení, že rodina je základ státu, od něhož se odvíjí jakákoli soustředěná a smysluplná činnost vytvářející pozitivní sociální klima vedoucí k pokroku a naplnění životních cílů i hodnot v momentálním zřízení neplatí. Rodina: představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.⁹

V sociální rétorice, v reklamě (a nakonec i v sociologické teorii) vládla tehdy skutečně představa o rozkvětu pevné šťastné dvougenerační rodiny, manželského páru

⁷ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, str. 20

⁸ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*, str. 345

⁹ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*, str. 156

v rodinném domku na předměstí, s funkčně (tradičně) oddělenými a vzájemně se doplňujícími rolemi muže a ženy a s alespoň třemi dětmi.¹⁰

V sedmdesátých letech je typická rodina, ve které jsou muž a žena výrazně jiného věku. Věkový rozdíl s sebou přináší také nechuť muže počít dítě a naopak u mladší ženy je patrná chuť na seberealizaci v zaměstnání. Bezdětná manželství nejsou ničím výjimečným a nepřírozeným. Ani tak nesezdané páry žijící spolu ve společné domácnosti. Osmdesátá léta i devadesátá léta mohou být označena i za boom v rozvodovosti a mimomanželské porodnosti.

Objektem sociologických výzkumů vypovídajících o stavu české rodiny v osmdesátých letech a počátkem let devadesátých byly partnerské vztahy, výchovné funkce, reprodukční chování, dělba rolí v rodině. Sociální stratifikaci byla v této souvislosti věnována jen okrajová pozornost, což do jisté míry odpovídalo tehdejší více méně stabilizované situaci.¹¹

Současné vzorce chování se při zakládání rodiny zaměřují na ekonomickou stránku věci samotné a manželství není dogmatem. Typické vzorce chování přebírají mladí lidé od svých rodičů, plánují početí prvního dítěte a rozmýšlejí se nad založením rodiny. Postavení rodiny, o kterou se z větší části staral sociální stát, bylo neotřesitelnou základnou a mladí lidé do něj vstupovali rozhodnutí. Pracovní trh nebyl tak destabilizován jako je dnes a jistoty dávaly prostor k vícečlenným rodinám. Mladé rodiny procházely zcela jinými kritickými body, než v současnosti. Od konce socialismu z hlediska demografického vývoje rodiny neuplynula taková doba, aby bylo možno ji objektivně posoudit, jako determinující pro současnou instabilitu rodiny. Sociální jistoty tohoto řádu neměly takový vliv na stabilitu rodinného života, jak jsou dnes interpretovány. Rodiny se rozpadaly, rozvody i poruchy rodinného soužití byly stejné nebo podobné.

Populační vývoj v devadesátých letech ovlivněn výskytem několika hospodařících domácností v jedné bytové jednotce a stárnutím populace, změnami

¹⁰ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, str. 20

¹¹ ČERMÁKOVÁ, Marie. *Proměny současné české rodiny: rodina-gender-stratifikace*, str. 13

životního stylu, možností pracovní kariéry, možností studia, možnostmi v oblasti spotřeby a volnočasových aktivit.¹²

Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, k sobě samému i společnosti obecně.¹³

Od devadesátých let dvacátého století se změnil nejen životní styl, ale hodnoty rodiny mají jiný rozměr. Sňatek není podstatný ani odsouzeníhodný pro rodinné soužití. Rodina, která má být bezpečným útočištěm pro děti a plnit jejich základní funkce a potřeby není pro tento úkol nutná. Plánování rodiny jako hlavního životního poslání se mladí lidé dnes zříkají a upínají své úsilí k sebevzdělávání a naplňování svých primárních potřeb. Zaměření na kariéru a dobré zaměstnání vytlačuje potřebu sdílení intimity s jinými členy nové rodiny. Zvyšuje se životní úroveň, proměňuje se nabídka trhu práce a sociální nejistoty upevňují rozhodnutí mládeže na prahu života, zaměřit svou budoucnost k plození dětí a jejich výchově. Po pádu komunismu rodina a manželství ztrácí prestiž.

Partnerství nahrazuje rodinný život a páry spolu žijí životem single a mingle. Termín soužití na „psí knížku“ byl nahrazen anglickým single. Pár by spolu byl rád, ale osobní svoboda a naučený styl je pro partnera natolik svazující, že žijí každý ve své domácnosti a navštěvují se jen za účelem sexu. Má-li jeden z nich potomka, střídají se ve výchově nebo naopak zastávají názor, že k výchově dítěte druhého nepotřebují. Rodinné soužití je pro ně ekonomickou výhodou či stálou dotací na dítě.

Formami rodinného života, jsou rodiny rozděleny sociology do teorií. Rodina jako sociální instituce H. Maine, H. Spencer jsou představiteli statusové smluvní rodiny. E. Durkheim je zastáncem příbuzenské rodiny s dělbou práce a rodinou s výlučnou sociální vazbou. F. Le Play rozlišoval 3 typy rodiny. Patriarchální, nestabilní a rozvětvenou. Typy rodin i teorie mají vztah k postavení jejich jednotlivých členů

¹² ČERMÁKOVÁ, Marie. *Proměny současné české rodiny: rodina-gender-stratifikace*, str. 31

¹³ VÝROST, Jozef. *Aplikovaná sociální psychologie*, str. 304

v daném prostředí. Každý rodinný systém se skládá z několika subsystémů, z nichž nejpodstatnější je manželský (partnerský) subsystém, subsystém rodič-dítě a sourozenecký subsystém. Manželský subsystém je základní, hraje ústřední roli ve všech vývojových fázích životního cyklu rodiny.¹⁴

Rodina je primární nositel kultury poskytuje základ norem a hodnot dané společnosti. Vede dítě ke společenskému životu v prostředí, ve kterém vyrůstá, učí orientovat se ve světě symbolů.¹⁵

1.1.1 Typy rodiny

Rozdělení podle struktury, původu, prestiže, moci, počtu partnerů, druhů partnerů, sociální a kulturní příslušnosti. Další znaky toho, co je rodina, jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd.¹⁶

Definicemi typů rodiny z pohledu sociologie se dostáváme ke kořenům jejího složení. Rodina prošla vývojem spolu se zřízením státu a jeho politikou. Od základních generačních rodin vázaných k místu pobytu, přes montážní až k rozvolněným bez udržování tradic. Základní hledisko legitimní reprodukce je v současném zřízení téměř přežitkem.

Mnohé funkce od počátku novověku rodinu postupně předává státním a dalším institucím, což vede k určité krizi rodiny, patrné například na vysoké míře rozvodovosti.¹⁷

Důvody rodinného života lze nalézt v harmonické socializaci všech jejích členů, vzájemné podpoře a společném intimním sdílení.

Úplná rodina (nukleární), neúplná (rozšířená), generační (velká), polygamní, polygynická, polyandrická (jeden z rodičů je společný všem dětem spojených vzájemně

¹⁴ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*, str. 25

¹⁵ VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan. *Aplikovaná sociální psychologie I*, str. 50

¹⁶ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 206

¹⁷ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 206

manželskými svazky) tzv. skupinové rodiny, monogamický typ rodiny (v případě ovdovění nebo rozvodu)¹⁸

Další rozdělení podle sídla, původu, orientace, rozdělení moci, typu (homosexuální). Prokreační (jedinec plodí další jedince), rekonstituovaná (smíšená nebo nevlastní), kmenová (třígenerační), patriarchální, matriarchální, rovnostářská.¹⁹

Rodina se přetransformovala poplatně době, státu a zřízení a současnou rodinu mohou tvořit i homosexuální manželství, do kterého si legálně partneři přivádí své potomky nebo děti adoptují. Rodina se proměnila na společenství. Křesťanský výraz „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuje“, ztratilo zcela váhu. Z výroku je patrné, že křesťanské manželství bylo nezrušitelné. Dnes je pojímáno manželství jako právní smlouva, která je výsledkem sice svobodné volby partnera, avšak upřednostňující výhody ekonomické nezávislosti.

1.2 Typy partnerského soužití

Párové soužití má pro naši společnost základní důležitost, nelze však z něho dělat absolutní věc. Člověk si může právě tak dosáhnout pocitu štěstí a životního naplnění, když žije sám.²⁰

Být někomu partnerem evokuje být jeho doplňkem. Navíc lidé, kteří spolu žijí by podle se měli doplňovat a mít společné zájmy, aby se zase navzájem moc neodcizovali. Těch úsloví „měli“ je víc. Měli by být také trochu rozdílní, traduje se totiž, že spolu nemohou vyjít dva naprosto povahově stejné typy lidí. Jsou-li výjimky, pak potvrzují ustálené pravidlo. Partnerská soužití většinou ani nepočítají s dětmi.

1.2.1 Manželství

Národní koncepce rodinné politiky, kterou zpracovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2005 obsahuje opatření k výchově k partnerství, manželství a rodině. Hlavním cílem je přispívat k podpoře fungování rodin, které by měly vytvářet stabilní zázemí pro všechny své členy. Je třeba vycházet z toho, že dobrými a

¹⁸ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*, str. 346

¹⁹ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*, str. 346

²⁰ CORNEAU, Guy. *Anatomie lásky*, str. 176

zodpovědnými partnery a rodiči se mladí lidé nerodí a nestávají zcela přirozeně výchovou v původní rodině.²¹

V publikaci zabývající se postoji k manželství cituje Dana Hamplová M. Nakonečného o úpadku manželství a poklesu sňatečnosti. Upozorňují na vyšší věk, ve kterém se vstupuje do manželství. Manželství jako jediný způsob soužití uvedla ani ne polovina dotázaných. Lze z toho usuzovat, že mladí lidé sice ohlašují svá zasnoubení, ale dál žijí v nesezdaném soužití. Manželství uzavírají po pečlivém výběru nebo z důvodu těhotenství.

Mladí lidé si vytvořili nový ideál partnerského vztahu: nejprve spolu žijí a sňatek uzavřou teprve později. Impulzem ke vstupu do manželství je pak často těhotenství ženy nebo alespoň rozhodnutí mít dítě.²²

1.2.2 Partnerství

Preference nemít za nikoho odpovědnost a žít si podle svého ztroskotává především na ekonomické situaci. Lidé volí soužití z různých důvodů. Potřeba spolužití, finanční otázka, potřeba lásky. Korespondující představy o ideálním partnerství s realitou často pokulhávají. Avšak nikdo na sebe nechce říct, že se ve svém úsudku pomýlil a žije ve společné domácnosti s někým, s kým být vlastně nechce. Neustálé řešení bytové otázky je spolu s výše uvedeným ekonomickým hlediskem jedním z faktorů ovlivňujícím spolužití.

Volba životního partnera odpovídá konzervativnosti v názorech mladých lidí na rodinný život. Potřeba žen najít u mužů dobrý vztah k dětem, zodpovědnost, poctivost, smysl pro rodinný život, toleranci. Muži navíc jak se zdá z výzkumů hledají navíc inteligenci a na rozdíl od žen, nevyžadují jejich dobrou ekonomickou situaci.²³

Partnerství je předskokanem nesezdaného soužití. Život na zkoušku, bez trvalých závazků ovšem často bývá komplikován zplozením potomka. Ze života bez

²¹ APPELTOVÁ, Michaela, Milena ČERNÁ, Blanka HANČILOVÁ. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni*, str. 120

²² FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*, str. 69

²³ FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*, str. 101

pravidel náhle nastává pro všechny nová zkušenost a spousta zodpovědnosti. Ne vždy pár vyhodnotí novou situaci nutnou řešit sňatkem.

1.2.3 Nesezdané soužití

Nesezdané soužití je současný nejpreferovanější model soužití. Není to však pouze u mladých lidí patrné, ale právě u oněch, co mají jít příkladem. Společný život se neodehrává pouze v manželském svazku, ale právě volně nebo v jakési komunitní společnosti. Vyvázání se z takového vztahu je snadnější. Naopak u dlouhodobého nesezdaného soužití přechází takový pár v podvědomí svého okolí do jakoby manželství. Žádný z jeho aktérů nepovažuje sňatek za cosi potřebného a určujícího. Oddělené společné soužití, které je protiváhou k dlouhodobému nesezdanému soužití využívá jisté volnosti obou účastníků, kteří se schází pouze za určitým plněním společenských aktivit či kvůli sexu.

Otázkou zůstává zda netradiční formy partnerského života získaly na popularitě do té míry, jak by se mohlo z některých prognóz zdát. Pod pojmem nesezdané soužití jsou zahrnuty veškeré formy partnerského soužití s výjimkou legálního manželství. Může se při tom jednat například o samostatně žijící dvojici s vlastní domácností, nesezdané partnery žijící u rodičů jednoho z nich bez vlastní domácnosti či o dvojici neoddaných studentů na vysokoškolské koleji.²⁴

1.3 Rodičovství

O rodičovství dnes rozhodují ženy. Vynález antikoncepce jim toto privilegium umožňuje. Předpoklady k rodičovství jsou biologicky i dědičně dané, záleží na každém, jak se této důležité funkce zhostí. Každý biologický druh zvládá být rodičem s větším či menším úspěchem. Zrovna tak jsou připravováni mladí lidé k rodičovství, když kopírují původní rodinu, ve které vyrůstali. V úplné rodině však nelze předpokládat harmonický vývoj dětí a stejně tak v neúplné rodině. Rodičovství je zodpovědná úloha, na kterou nelze připravit své potomky zcela a bezvýhradně.

²⁴ FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*, str. 67

Rodinné seriály většinou zahraniční produkce předkládají naprosto šílené členy rodiny, kteří zmatkují ještě před narozením dítěte, a pak po načtení tun literatury jsou nejpečlivějšími rodiči. Navíc s chůvou, která se jim o jejich potomka stará místo nich. Filmy o rodičovství v naší zemi jsou jakoby na objednávku společnosti, velmi multikulturní a soběstačné, uskrovňující a téměř vždy úplné. Od doby, kdy si děti hrají na maminku a tatínka uplyne hodně času, než se stanou opravdovými rodiči. Děti přehrávají již ve svých hrách své rodiče, zkouší změnit řešení situací a tyto hry následně přenesou do svých budoucích životních rolí rodičů.

Jsme-li někdy nepozorovanými diváky dětské hry na rodinu, udiví nás, jak děti používají našich slov a gest, jak napodobí naše způsoby i nezpůsoby a že to dělají procítěně a s technickou dokonalostí. Holčička sehraje přesně scénu, která se odehrála před několika dny.²⁵

Člověk se rodí již s určitými sociálními dispozicemi, které mají svůj základ ve schopnosti specificky druhové, tj. lidské komunikace, a začínají se v interakci s okolím (nejdříve s matkou) postupně projevovat.²⁶

Spolu s tím, jak přestávalo být rodičovství přirozeným údělem, opravdu účinně regulovatelným pouze infanticitidou, celibátem či dobrovolnou pohlavní abstinencí, ozřejmila se jeho sociální determinace: zviditelnilo se zakotvení rodičovství ve společnosti – od její ekonomie po její správu, politiku a vědění.²⁷

Rodičovství existuje mnohem dříve, než partnerství. Z pohledu etologie, která je rozdělena dle chování na vrozené a získané, dva jedinci napřed tvoří a zakládají rodinu, aby vývojem přešli k partnerství, na základě zkušeností a neustálého vylepšování. Když pozorujeme lidské „namlouvací“ a partnerské chování, vidíme, že vždycky jeden z partnerů „poskytuje péči“ a druhý „přijímá péči“, byť jde o péči vzhledem k vnějšímu situačnímu kontextu neúčelnou, zbytečnou. Dokonce se zdá, že kulturní vzorce předepisující náležité mužské a

²⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, str. 187

²⁶ ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologa*, str. 19

²⁷ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*, str. 124

ženské chování se při tomto „rodičovském“ chování k partnerovi rozpouštějí a že ve všech kulturách je možné, aby si partneři roli rodičovského ochránce vyměňovali.²⁸

Rodičovství vzniká narozením potomka. Vztah k dítěti se utváří v prvních dnech, již přivnutím dítěte. Obecně je za rodičovství považováno soužití dospělých jedinců, mezi nimiž je nějaký vztah, splňujících činnosti vedoucí k výchově dítěte. Rodina spjatá úzkými citovými vazbami, která se ve své domácnosti těší míře soukromí a soustřeďuje se na výchovu dětí.²⁹

Mladí lidé, kteří se vývojem událostí stanou rodiči, si jistě neuvědomují všechny aspekty rodičovství, kterými je nejen fyzická péče, finanční podpora a sociální vývoj, ale i emocionální podpora navzájem. Přístřeší, lékařská péče, fyzická bezpečnost a poskytování potravy je fyzická péče. Problém bezpečného bydlení a finanční podpora jsou prvořadými úkoly, které rodina řeší. Stanou-li se z partnerů rodiče, dochází k přerušení vazeb se svobodnými páry bez rodičovských povinností. Emocionální podpora příslušníků stejné věkové skupiny předávaná většinou na společenských událostech, zábavách a střetáváních odpadá.

Rodina nemá tyto vazby zprerhat a nahradit. Lásky, fyzický kontakt, morální a mentální vývoj, společenská výchova a učení pravidel, která jednotlivá rodina vštěpuje do svých potomků, předurčuje jejich další kompetentnost v nových sociálních sítích. Vývoj je provázen vzestupem „citového individualismu“, tj. vytvářením manželských vztahů na základě osobní volby, jež vychází z romantické lásky nebo sexuální přitažlivosti.³⁰

1.4 Vzory v rodině

Přítomnost obou rodičů v rodině umožňuje dítěti vnímat vliv mužského i ženského vzoru a přebrat tím i jejich role. Model mužského vzoru při výchově chlapce, je-li k němu přístupováno zodpovědně, často ulehčuje dospívajícímu muži jeho začlenění v sociální skupině svých vrstevníků. Zrovna tak matka, která své mateřství a roli vychovávající ženy pojme s vysokou mírou zodpovědnosti, vytváří

²⁸ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, str. 27

²⁹ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*, str. 158

³⁰ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*, str. 158

v potomku budoucí předpokládané vzorce chování. Oba rodiče by se měli doplňovat navzájem a tvořit tak pro dítě přátelské bezpečné prostředí. Zdravé emocionální vazby, které umožňují růst a seberealizaci všem jedincům v rodině. Děti jsou vychovávány, když nejsou vychovávány. Nejlépe vlastním příkladem. Rodičovské vzory jsou dětmi následovány. Znalost obou rolí v rodině je pro dospívající dítě velmi důležité. Soustava rodinných hodnot se mj. vyjevuje tím, jak rodiče instruuji děti. Hlásané normy však nemusejí být v souladu s normami skutečně platnými.³¹

Muž si do manželství přináší vzory rolí ze své rodiny a žena také ze své. Identifikují se, se svými rodiči, pokud jim byli jejich rodiče dobrými vzory. Ztotožňují se, pokud mohou a chtějí. Neměl-li potomek jednoho z rodičů, je handicapován a často se neumí a nezvládne zorientovat správně v manželství, kde je potřeba dle daných rolí řešit určité problémy. Děti se nechtějí podobat odmítavým rodičům, alkoholikům či nezodpovědným tyranům. Silný mocný rodič uplatňující svou převahu agresivně, vyvolá v dospívajícím synovi či dceři odpor k autoritám obecně. Nebo naopak zhlédnou se tito v jejich jednání a pokračují i ve své rodině podle rodičovských vzorů. Rozdělení moci v původní rodině určuje ideální rozdělení moci v rodině, kterou člověk založí.³²

Stejně tak jsou diskutabilní rodičovské vzory v rodině pro dítě při volbě jeho povolání. Při jeho rozhodování, zda se věnovat dál studiu. Vysokoškolsky vzdělaní rodiče podporují od malička ve svém dítěti ctižádost a pocit geniality. Matka i otec zaměstnaní v dělnické profesi však mohou mít pro své dítě také tyto cíle. Právě pro jejich přesvědčení, že se studování lidé mají lépe. Jak tyto rodičovské vzory budou působit na potomka, je opět ovlivněno například faktory prostředí či genetiky, anebo prostou sociální skupinou, ke které se teenager přikloní v době dospívání. Vzory jsou ovlivněny postoji, které dospívající zaujímá leckdy ostentativně v rozporu s okolním světem.

³¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, str. 38

³² MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, str. 56

1.5 Role

Člověk ve svém vývoji prochází řadou změn. Patrně nejtajemnější zůstává sociální vývoj. Dá se předpokládat teoreticky podle určitých determinantů. Jeho výsledkem je však natolik rozmanitá a různorodá osobnost, jež se dá definovat „multirolově“. V sociálních rolích je předvídatelné chování s neočekávatelnými výstupy.

Sociální role jsou souhrn očekávaných jednání vůči jedinci, který zastává určitou sociální pozici. Metafora sociální role vychází z pojetí společnosti jako „jeviště“, na kterém se práva, privilegia a povinnosti spojené s určitou sociální pozicí mění v konkrétní a předvídatelné chování. Role řídí jedincovo chování v jeho sociální pozici skrze očekávání „publika“. Nositel role tato očekávání vnímá, interpretuje a pak převádí do konkrétního rolového chování.³³

Role souvisí se vzory. Tlak rodiny na dospívajícího je tak silný, že mladý člověk ve snaze vyhovět všem přebírá a vstupuje do rozmanitých rolí, které ho mohou natolik pohltnout, že přestane být „sám sebou“. Potlačuje svoje vlastní plány a touhy, aby ve všech požadovaných rolích uspěl, až se jeho osobnost zhroutí. Rolové přetížení nastává, když je aktér zaměstnán tolika rolemi, že není schopen dostát všem svým povinnostem; v důsledku toho často trpí stresem a neschopností jednat. Rolový tlak je silné očekávání vycházející ze strany partnera (osoby, skupiny), nebo přetížení nositele sociální role protikladnými očekáváním, která nositel nemůže naplnit.³⁴

Do rolí samozřejmě zasahují genderové diference mezi pohlavími. Představy naplnění role mají obě pohlaví jiné. Právě v rodinném prostředí prochází potomek jednotlivými situacemi, ve kterých vítězí vždy jedna strana. Rodina je málokdy demokratickým zřízením. Většinou se slabší podrobuje silnějšímu. Osvojování rolí je navíc zatíženo tím, že žena se musí naučit očekáváním protějšku,

³³ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 207

³⁴ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 207

který je vůči ní v pozici mocnějšího. Zatímco „významným druhým“ pro ženy je muž, tedy osoba rodově odlišná, pro muže je to zase muž, osoba rodově totožná.³⁵

Pro citový a sociální vývoj dítěte je třeba, aby mělo ve své bezprostřední blízkosti vzory životní role mužské i ženské. To je podmínkou pozdější mužské identity u chlapců a ženské identity u dívek. Jsou-li matka nebo otec s dítětem sami a mají-li dítěti přinést dost podnětů jak z mužského, tak ženského světa, nutně musí překročit meze své role podle pohlavní příslušnosti.³⁶

Přípravu na životní role si člověk zkouší nanečisto již dětskou hrou. V rolích získávají lidé první názory a postoje. Připravují se hrou na možné varianty reakcí okolí a jejich vlastní jednání. Zaujímají postoje a základy hodnotových žebříčků. Nejen, že se učí sociálně komunikovat a upevňují svoje sebevědomí, ale konfrontují svoje jednání s ostatními lidmi. Ve školských zařízeních pod pedagogickým vedením rozvíjí pozitivní hodnoty a podněcují zdravé životní cíle. Rozšiřují povědomí o fungování světa kolem sebe a učí se komunikaci s druhými lidmi. Učí se i sebekontrolu a sebeovládání, aby když jsou v určité roli, uměli tuto také zvládnout a role neovládla je. V rolích se také hrou naučí sebekritice a náhledu na druhé, kteří také zkouší tu samou roli sehrát. V životě se jim tyto nácviky hodí.

Rolová distance je stupeň toho, nakolik se jedinec distancuje od své role. Například starší dítě jezdící na kolotoči, pro které je už taková zábava nepřiměřená, dělá nebezpečné kousky, aby demonstrovalo, že je už skutečně velké.³⁷

Sami se vžíváme do nových a nových rolí, abychom sobě i svému okolí dokazovali svou dospělost. Odpozorováním jednání našich rodičů jsme se naučili role, které později využijeme ve vlastním životě. Hrou na role rozvíjíme osobnost člověka a pomáháme mu utvářet svůj morální i hodnotový postoj.

Tím, že se dítě ztotožňuje s dospělými ve svém okolí, utvářejí se jeho postoje k takovým hodnotám, jako je zdraví a tělesná zdatnost či krása, ale i tělesné bolesti, nemoci a jiným nepříjemnostem. Dítě, které bedlivě naslouchalo babiččině

³⁵ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 208

³⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, str. 66

³⁷ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 207

rozmluvě se sousedkou o všech možných operacích, které jedna i druhá musely podstoupit, rozhodně pak odmítalo být jen otevřít ústa u zubní lékařky.³⁸

1.6 Role muže

Transkulturní studie očekávání určujících volbu partnera ukazují, že muži kladou ve všech kulturách vzhled a mládí partnerky mezi hodnoty nejdůležitější. Také ženy téměř bez výjimky očekávají, že muž bude o něco starší a že bude schopen rodinu ekonomicky zajišťovat.³⁹

Z historického hlediska se roli muže nemusel mužský potomek nijak zvláště připravovat, chování i postoje měl dány tradicí a nápodobou. Od mala byl chlapec od určitého věku ve středu veškerého dění. Stávalo se, že v mladém věku už musel sám rozhodovat o chodu veškerého dění a starat se například o hospodářství. Ve městech podle svého sociálního postavení často byl jediným pracujícím a živil celou rodinu. Muži své role přejímají stejně jako ženy. Učí se postojům i hodnotám. Používají stejné zažité vzorce chování jako jejich otcové.

V dnešním světě je mužská role ohrožena ve své podstatě. S nástupem antikoncepce, zaměstnání žen a možnostmi moderního způsobu života, je jeho pozice i s bývalou neotřesitelnou potřebou rozsévat sémě, povážlivě ohrožena. Mužné typy drsných hrdinů ošlehaných větrem, lopotících se dělníků ve zmačkaných montérkách či elegantní typy továrníků jsou téměř zapomenuty. V jakých příkladech vyrůstají dnešní děti, když ze všech stran je z různých médií obklopují usmívající se seladoni s vyběleným chrupem v nejmodernějších módních kreacích, kteří podle všeho na práci nemají čas, neboť musí vypadat dobře.

Dokud si žena nepřizná, že mužský svět je zásadně rozdílný, brání rovnoprávnému vztahu se svým partnerem, o který tolik usiluje.⁴⁰

³⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, str. 188

³⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, str. 51

⁴⁰ CORNEAU, Guy. *Anatomie lásky*, str. 199

1.7 Role ženy

Žena je lépe vybavena na to, aby se zabývala vnitřními záležitostmi rodiny – není ovšem podstatné vedení rodinných účtů a schopnost poradit si s rozbitým autem.⁴¹

Je zajímavé, že při studiu role ženy jsou uváděny ne role, ale postavení ženy. Rolí ženy bylo rodit děti a starat se o ně i domácnost. Její místo bylo v kuchyni nebo na poli. Roli se neučila, všichni k ženě přistupují, jako k naprogramovanému robotu, který v každé své životní etapě ví, co má dělat.

Ženy se také učí nápodobou, jejich matky a babičky je vždy přizvaly ke každé své činnosti a dbaly na to, aby se děvče všemu dobře naučilo a mohlo se vdát.

Současný trend vývoje rodiny, kdy matka zároveň pečuje o děti a je i zaměstnána je téměř překonán. Mladé matky preferují mateřství, pokud tedy vůbec chtějí být matkami, anebo naopak volí kariéru a roli matky nechávají v pozadí. Jejich matky stále ještě dochází do zaměstnání a o vnoučata by se neměl kdo postarat, aby mladá matka mohla svou roli naplnit bezezbytku.

1.8 Hodnoty a postoje

Hodnoty a postoje získává lidský jedinec socializací vlastní rodiny. Hodnoty každého člena rodiny působí na vyvíjející se osobnost individuálně. Spolupůsobícími faktory je sexuální kontrola jednotlivých aktérů v rodině, status rodiny, ekonomické podílňictví na chodu rodiny. Obecné společenské hodnoty lidí jsou například láska, svoboda, štěstí, zdraví, vzdělání. Nazývají se instrumentálními hodnotami. Naplňují život člověka, dávají smysl jeho snažení. Vzájemná propojenost hodnot s životním stylem vede k uskutečňování jednání vedoucí k dosažení cílů subjektů. Hodnotová orientace se vyvíjí od raného dětského věku, primární socializací. Od smyslových vjemů přechází ke zkušenostem emocionálním vnímaným subjektivně. Hodnoty se vyvíjí, projevují se postoji.

Rozdíly zjištěné v kvantitativních výzkumech ukazují, že existují normy, o kterých se manželé domnívají, že je třeba je demonstrovat, aby na veřejnosti vypadali co nejlépe. Členové středních a vyšších sociálních tříd jsou citliví na to,

⁴¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, str. 18

aby byli považováni za „moderní“. Naopak výroky příslušníků nižších sociálních tříd ve prospěch manželské jednoty (fůze) se musejí porovnat s těmi, které pronášejí o dobrém vychování obecně. Přejí si, aby jejich dítě bylo poslušné a čestné, zatímco v rodinách vyšších a středních vrstev mají být děti podle svých rodičů především všestranně rozvinuté a osobnostně vyrovnané. Vše nasvědčuje tomu, že se lidé z nižšího sociálního prostředí chtějí přizpůsobit tomu, co považují za vhodný model rodičovského páru, kde je vše rozděleno v rámci dělby práce podle pohlaví.⁴²

S hodnotami jsou spjaty postoje, které člověk zaujímá vůči všemu dění kolem něj. K události, jevu, bytosti. Neustálé rozmýšlení nad skutečnostmi vede k postojům, jež přijímáme, aby byly vyjádřeny pocity a názory. Hodnoty i postoje nejsou dogmaty, vyvíjí se spolu s nositelem. Spojení hodnot s náhledem na dané skutečnosti, kterými je právě soužití, manželství a partnerství otevírá prostor k otázkám, kde k těmto názorům mladí lidé přicházejí.

Hodnota je měřítko pro rozhodování a jednání. V tomto významu je v sociologii důležitým předmětem zájmu, protože v mnoha situacích vytváří kritéria k posouzení správnosti jednání a míra závaznosti hodnoty umožňuje posoudit míru integrace společnosti.⁴³

K postojům a hodnotám lze přiřadit také morální hodnoty a morální postoje. Kdy se mladí lidé nerozhodují o svém životě nahodile, ale ze závažných rodinných situací. Morální východiska jsou často omezením, která již staví všechny zúčastněné do vnucených postojů. Účelové jednání uzpůsobuje aktuální situaci k falešným postojům a tím i nepravdivým hodnotovým škálám, podle nichž se lidé rozhodují. Zde nastupuje další otázka, kde získávají současní mladí lidé své postoje a podle čeho utváří morální měřítko svých jednání, ovlivňujících další etapu jejich životů.

Podle E. Durkheima je morálka pravidly chování, která jsou vybavena sankcemi a neměla by v sobě nic donucujícího, kdyby lidé měli přiměřené pochopení morálních příkazů, jejich důvodů a funkcí. Podle T. Pearsonse jsou morální hodnoty mimosociologickými kategoriemi, které teprve jako normy

⁴² DE SINGLY, Francois. *Sociologie současné rodiny*, str. 96

⁴³ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 97

rozdívají svou integrativní sílu, jsou komponenty sociální struktury a relevantní pro lidské jednání. Podle G. Simmela je každá etika výsledkem sociálních poměrů, které se historicky projevují jako sociální diferenciací a aktuálně jako vzájemné působení mezi členy společnosti.⁴⁴

Názory, postoje i hodnoty všem současná sociální prostředí upozadují, neboť reálný život je přesunut v rámci postmoderní doby na sociální síť. Skutečné názory získávají mladí nepodloženými spekulativními premisami odkudsi z Internetových sítí. Komunikační kanály jsou přeplněny dotazy dospívajících. Na celosvětové síti je nepřehledné množství blogů, na kterých své hodnoty a postoje popisují mladí lidé, kteří jsou zcela odtrženi od reality. Krize rodiny není jen pojem spojen s historickým vývojem rodiny. Zůstává a přetrvává. Nezaměstnanost mění postoje a narušuje hodnoty, které byly předávány po generace v rodinách jako jejich dědictví. Rozvodovost dává vzniknout normativnímu chování mladých. Neúplné rodiny jsou dnes zcela běžné, děti nemají vzory, nepřejímají postoje a nedostávají kvalitní ani morální hodnoty do svého podvědomí. Tím se narušuje jejich další životní cesta. Mimomanželské vztahy jsou normální. Plození dětí, o které se stará pouze jeden rodič. Není pravidlem, že je to matka. Stabilita rodiny je narušena.

Na vývoji postojů mladých lidí mají velkou měrou zásluhu nekvalitní média působící každodenně. Lidé utíkají od reality do beletrie a ztotožňují se s romantickými postavami. Pohádky, které převzaly vzhled výchovných pořadů dnes ani barevně neodlišují dobro a zlo. Povinná literatura zmizela ze škol a morální hodnoty ustupují síle a moci. Tyto hodnoty si mnozí dospívající nesou do života ze své rodiny. Při zakládání rodiny a současného budování vlastní kariéry je možný předpoklad neúspěchu a problémů, vyústějících do možné rozvodové situace.

Hodnota rodiny v očích české společnosti: rodina a děti, hrají zásadní roli a obojí se řadí na vrchol jejího hodnotového žebříčku. Rodina má zcela zásadní význam i pro mladé lidi.⁴⁵

⁴⁴ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 165

⁴⁵ , Ludmila.

ovstvi, str. 22

1.9 Hodnoty

Hodnoty mladých lidí se vyvíjejí postupně v koherenci sociální skupiny obklopující jedince. Vzájemné prožívání má vliv na názory a utváření postojů. Hodnotám jsou podle samotné důležitosti pro daného člověka odpovídající způsoby chování. Rozhodnutí podléhají preferovanému hodnotovému systému. Hodnoty představují jednu ze základních složek kultury. Umožňují integraci kultury samotné i její sepětí se systémem osobnosti a se sociálním systémem. Jsou svorníkem pro různé vrstvy psychiky, integrují organicko-biologickou sféru a její pudové tendence se sférou afektivně-volní a s účastí na kulturním životě, na významech, které jedince přesahují, s nimiž se však ztotožňuje, přičemž to nepocituje jako vnější nátlak, ale vidí v tom své vlastní naplnění. V hodnotové sféře jsme daleko od tohoto typu sociálních norem, které vyžadují poslušnost, bez ohledu na to, co si o nich lidé myslí.⁴⁶

Hodnotová orientace vnitřního stavu jedince je životními zkušenostmi vyhodnocenými subjektivně na podstatné a nepodstatné. Každá zkušenost je významnou pro člověka, který na sobě pracuje a zdokonaluje svoji osobnost. Orientace v hodnotách je jak vědomá, tak nevědomá. Závisí na formách adaptace jedince k sociálnímu okolí, na osobnosti, věku. Ústředním problémem je tedy sociologické pojetí jedince jako celostní bytosti žijící v reálných sociálních vztazích; problémem především proto, že si většinou ani neuvědomujeme, jak hluboce je náš způsob uvažování poznamenán analytickým oddělováním celku od částí. Jsme jím prosáknuti, že k jedinci i ke společnosti přistupujeme jako ke dvěma zcela samostatným světům, které se sice navzájem ovlivňují, zůstávají však od sebe odděleny.⁴⁷

Hodnoty a postoje lidí nejsou primárně svázány s náležitou zodpovědností a kritičností k sobě samým. Rozhodování o budoucnosti vyplývají z aktuální situace jedince. Jde o vyvíjející se individuum, které se stává předmětem studia jeho biografie, tedy vznik a rozvoj jeho vnitřních dispozic, jejich integrace a projekce do

⁴⁶ *Velký sociologický slovník*, str. 376

⁴⁷ ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologa*, str. 16

chování vůči sobě i okolí, a z druhé strany (v rámci téhož procesu) vstřebávání odezvy tohoto okolí.⁴⁸

Současné hodnoty mladých lidí vznikají i na základě působení všech faktorů společnosti, v němž se pohybují. Orientační rodina vzniklá v určitém čase přejala svoje žebříčky hodnot od rodičů, a stejně tak jejich děti dostávají do vínku hodnoty, které mohou přetvořit, upravit, zapomenout. Ekonomicky silná rodina má na prvním místě zabezpečení všech svých členů. Lze předpokládat, že morální hodnoty a sociální citění nebude na prvních příčkách virtuálního žebříčku hodnotového systému. Naopak empatická, účastná rodina a věřící předá svým potomkům hodnoty lásky, spříznění a pochopení. I takto vybavení jedinci nebudou mít v praktickém životě lehké sestavení hodnot praktických pro život. Objektivní a subjektivní posuzování postojů ovlivňuje hodnotové stupně, kterými posuzují mladí své možnosti v životě. Působení či socializace během jejich života, ve kterém od rodinných příslušníků přejímají i geneticky určité vlastnosti, musí zvládnout a pochopit, než se sami vydají na svou životní cestu k naplnění svého poslání.

V sociálněpsychologickém pojetí subjektivní ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem a jiným. Hodnoty (hodnotové orientace) jsou osvojovány v procesech socializace a enkulturace. Některé hodnoty jsou sdíleny celými skupinami nebo celou společností. Určité hodnoty (např. morální) mají trvalou, „absolutní“ platnost, jiné jsou proměnlivé a mají krátkodobé trvání.⁴⁹

1.10 Rozdělení hodnot

Získáváním znalostí a poznáváním pravdy nabývají lidé *teoretické hodnoty*, výrobou a získáváním čehosi se člověku dostává *ekonomické hodnoty*. *Estetická hodnota* představuje harmonii a vzhled. *Sociální hodnotu* umožňuje jedinci i společnosti příslušnost k sociální skupině, jež projevuje přátelství, kolegalitu nebo pomoc. Při stabilní pozici se může sociální hodnota posunout, v *hodnotu politickou*, a to vyjádřením moci, uznání či vlivu. Morální principy zahrnují *náboženské hodnoty*, kterými jsou hodnoty víry a morálky. Všechny tyto skupiny hodnot tvoří

⁴⁸ ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologa*, str. 17

⁴⁹ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str.74

hodnotový systém, který je různý pro kvalifikované i nekvalifikované osoby. Životní šance, způsob života i vidění společnosti se liší podle toho, na kterém místě sociální vertikály se člověk nachází. Liší se i rodiny ve svém habitu, ustrojení a vzájemných vztazích.⁵⁰

1.11 Postoje

Každý člověk vyjadřuje svým chováním určitý postoj, k člověku nebo objektu. Vytváří podle systému hodnot svůj vztah ke konkrétnímu subjektu nebo objektu na základě svých zkušeností. Postojem vyjadřuje svůj vztah nebo světonázor. Postoje mají několik funkcí, instrumentální, znalostní, hodnotovou, ego-obrannou a sociálně adjustační. Všechny jsou pomocné pro utváření vlastních názorů na svět. Dostatečný přístup k informacím umožní kvalitněji zvládnout vnímání reality. Obranná vytěšňuje negace, aby chránila osobnost před ohrožením sebe sama. Mít postoj adjustační, je být vybaven vším, co potřebuje jedinec k specifické činnosti vědět a mohl být začleněn do širšího společenství. Mezi postoji vznikají morální rozpory motivované individuálními potřebami.

Postoj je naučená dispozice jedince reagovat pozitivně nebo negativně na nějaký objekt (předmět, osobu, ideu) určitými pocity, představami, hodnocením a způsoby chování. Je to hypotetický konstrukt, který nemůžeme pozorovat přímo, ale usuzujeme na něj podle chování a vyslovených mínění.⁵¹

Postoje získáváme komunikací. Touto cestou si utváříme náhled. Jak danou skutečnost pochopíme, takový k ní zaujmeme postoj. Postoj je spojen s předsudky. Předsudek má vliv na vyvození hodnotového důsledku a celkového našeho přístupu. Čím víc na člověka působí vjemů, tím lépe si utváří postoje a dokáže hodnotit a rozhodovat životní situace. Zde také nutno uvážit vliv médií a socializačních procesů při tvorbě postojů.

⁵⁰ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*, str. 16

⁵¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 189

Souhrn osobních postojů vytváří osobní ideologii (například etnocentrismus, přísná výchova dětí, náboženské postoje a patriotismus vytváří na vyšší úrovni systém postojů označovaný jako konzervatismus).⁵²

Složky postojů.

Postoje jsou stejně jako hodnoty rozděleny zkušenostmi jedince. Utvořený názor na objekt viděný ve všech souvislostech s dostatečným počtem informací je *postoj kognitivní*. Existuje-li jakýkoli citový vztah k objektu, pak je *postoj emocionální*. Citovým vztahem je i nechuť a nenávisť. Pakliže je ke konkrétnímu objektu emocionální vztah, pak logicky na něj navazuje vztah a *postoj konativní*. Určitým způsobem se člověk chová a jedná. Zaujímá tedy postoj a tím i stanovisko. Postoje utvářené vztahem ovlivňují jednání, mohou deformovat názory a tedy i hodnoty. Nedostatek informací či nedostatečně stimulující sociální prostředí má za následek pokřivený vývoj člověka.

Mladí lidé jsou velmi ovlivnitelní neověřenými informacemi a přikládají důraz na nicotné hodnoty reklamních médií, jakož i postojům vrstevníků bez zkušeností a znalostí. Na těchto neúplných a nekvalitních informacích vytváří své postoje a z nich následně tvoří hodnoty ve svých hodnotových systémech.

Postoj je hodnotící vztah zaujímaný jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjektům i sobě samému. Zahrnuje dispozici chovat se či reagovat určitým relativně stabilním způsobem. Postoje je získáván na základě spontánního učení v rodině a v jiných sociálních prostředích.⁵³

1.12 Výchova ve škole a individuální připravenost na soužití

Výchova je zprostředkovávání postojů, znalostí a dovedností, socializace předávání dalším generacím, sexuální výchova. Každé jakékoli působení na druhého je výchova. Záměrné i nahodilé. Právě to nahodilé, kdy nevychováme, vychováme nejvíce. Imitace jednání je prvotním činěním bez zvažování po příčinách i důsledcích. O kvalitě předávaných informací, postojů, znalostí a dovedností přesvědčí každého čas a

⁵² JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 189

⁵³ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str. 171

zpětné hodnocení událostí. Připravit se na manželství a mateřství částečně lze. Avšak přejaté ustálené zvyklosti má zakódovány každý jednotlivec geneticky.

Dnes už se vyskytuje jen zřídka manželství z rozumu, z hospodářské nutnosti nebo jako základ pracovního společenství, to znamená, aby tu byl někdo na práci.⁵⁴

To, co dokáže předat rodič, jako vychovatel, není vždy pro dítě nejlepší. Je-li v rodině nezdravé prostředí, rodič má sám problémy se sebou a dítě je jen přítěží, nejsou vlivy na jeho výchovu pozitivní. Dítě není připraveno pro samostatný vstup do svého života. Nemá naučeny reakce, neokoukalo způsoby chování. Biologické pudry jej ženou k navázání vztahu, za účelem plození dětí, ale tito nevědí jak zpracovat další roli – roli rodiče. I partnerský vztah je zdrojem problémů, které neumí zvládnout. Uvědomují si nedostatky své rodiny. Někteří se sebevzdělávají v oblasti rodinných vztahů. Někteří absolvují přípravné kurzy. Ne všichni jsou k budoucímu svému životu tak zodpovědní. Ve škole jsou povinné předměty obeznamující žáky se základy partnerství, rodičovství, sexuálního života.

Tradice českého školství je, že model rodinné výchovy zahrnuje výchovu k rodičovství na úkor sexuálních témat (například problémy předmanželské sexuality, onanie, homosexuality, ale i důrazná prevence sexuálního zneužívání dětí). Jsou opomíjeny genderové aspekty sexuální výchovy a mnohdy dochází v rámci sexuální výchovy k nevědomému reprodukování genderových stereotypů a k reprodukci genderové asymetrické sociální struktury, tzn. struktury, v níž ženy zaujímají ve srovnání s muži nižší společenské příčky.⁵⁵

1.12.1 Sexuální výchova ve škole

Sexuální výchova je na základní škole probírána ve více předmětech. Jsou to Biologie, Občanská nauka, Výchova ke zdraví, Rodinná výchova nebo Přírodopis. V těchto předmětech je zmíněna nejen okrajově, ale jsou zde vysvětlovány i vztahy mezi lidmi, mezi rodiči, hierarchie v rodině a podstata rodiny.

⁵⁴ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, str. 18

⁵⁵ APPELTOVÁ, Michaela, Milena ČERNÁ, Blanka HANČILOVÁ. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni*, str. 122

Předměty nemohou být brány jen jako osvěta, ale jako kvalitní výuka o běžných vztazích, které dítě, z ne-plně funkční rodiny může dostat.

Sexuální výchova, tak jak ji chápe Mezinárodní federace pro plánované rodičovství v souladu se Světovou zdravotnickou organizací, představuje nejen přípravu na sexuální život, ale vychovává i k mezilidským a rodinným vztahům. Klade důraz na antikoncepci a prevenci sexuálně přenosných nemocí a řeší i psychologické a psychosexuální problémy spojené s každým partnerským soužitím. Odborníci právem poukazují na to, že sexuální výchova je širším pojmem než tradiční rodinná výchova. Sexuální výchova byla do osnov v České republice zařazena již v 50. letech 20. století.⁵⁶

1.12.2 Rodinná výchova ve škole

Rodinná výchova je výchova uskutečňovaná v rodině, obvykle výchova dětí a mladistvých uskutečňovaná jejich rodiči či prarodiči. Rodinná výchova a rodinné prostředí je nejvýznamnějším činitelem formujícím mladého člověka. Vyučuje se v ČR v 6. -9. ročníku základní školy.⁵⁷

Ve výchově dítěte si máme počínat důsledně – to je jedno ze základních výchovných pravidel. Důslednost přináší dítěti pocit jistoty a tento pocit je jakýmsi úhelným kamenem ve výstavbě dětské osobnosti. Jestliže se „jeho“ lidé, to jsou všichni ti, kteří jsou s ním v bezprostředním denním styku, chovají k němu v týchž situacích vždycky přibližně týmž způsobem, stává se mu svět kolem brzy srozumitelným, jasným – vyzná se v něm. Ví, co od „svých“ lidí může čekat. Ví, co smí a co nesmí, co musí a co může.⁵⁸

1.12.3 Připravenost na soužití

Připravenost na soužití ještě nemusí vést ke sňatku. Soužití dvou lidí lze probrat například v poradně. Mladí lidé bohužel postupují systémem, pokus omyl. Jejich nepřipravenost na soužití je často provázena problémy, které musí návazně řešit například policie. Vzájemná symbióza dvou lidí je založena především na

⁵⁶ APPELTOVÁ, Michaela, Milena ČERNÁ, Blanka HANČILOVÁ. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni*, str. 121

⁵⁷ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str. 202

⁵⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, str. 192

schopnosti dorozumět se a tolerovat. Komunikaci a zvládnutí problémů se mohou naučit. Vztahy v rodině jim byly někdy předány výchovou v rodině. Vstup do nového partnerského či manželského svazku je závažným krokem, který by měl být uváženy.

Mnoho manželství na lásce založených se bez lásky rozpadá, a to bohužel většinou velmi brzy, kdy jsou děti ještě malé a kdy se tvoří základy pro zdravý vývoj jejich osobnosti.⁵⁹

Soužití je další životní etapou v přirozeném vývoji dospělého jedince. Ideální věk pro založení nové rodiny nelze předpokládat ani vypočítat. Každý se považuje za biologicky produktivního od třinácti let. Opuštění původní rodiny si ale neumí představit. Je-li rodina funkční a bezproblémová, je odchod z ní těžší. Mladí lidé dnes oddalují co nejvíce nové sociální role. Nežijí asketicky, proto se více rodí nemanželské děti a společnost je neodsuzuje. Na připravenost mladých má tedy vliv sociální prostředí rodiny, její složení, životní styl každého z nich, schopnost komunikace, sociální status všech členů i status ekonomický.

Příprava je nyní z části velmi ovlivněna celkovým laděním státu, jeho koncepcemi sociálního klimatu a podmínkami k vytváření nové rodiny. Současný bezdětný trend a zaměření na dvoukariérová manželství svědčí o zaměření na vytvoření ekonomické rezervy umožňující pozdější založení rodiny. Odkládání rodičovství je racionální a praktické, z důvodu zkoušky společného soužití.

Když se podíváme na rodinnou výchovu z hlediska pedagogických zásad a pravidel, musíme přiznat, že je v ní plno chyb a slabých míst, a vůbec že vypadá neuměle a primitivně. Správná výchova přece dbá na plánovité, soustavné a důsledné udílení odměn a trestů – odměn za to dobré a žádoucí, co dítě udělalo, a trestů za to špatné a nežádoucí.⁶⁰

Představy o manželství mohou mít oba v páru rozdílné. Proto například žijí „na psí knížku“ a učí se spolu žít. Nacvičují dovednosti a zkouší komunikovat i řešit problémy společně, s jistotou, klidného rozchodu, bez závazků. Předcházet

⁵⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, str. 18

⁶⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, str. 44

takovýmto rozhodnutím, jakými jsou například společné soužití, by měli lidé větším individuálním zájmem o problematiku manželství. Informace i různé druhy kurzů by měli poznat v předmanželských poradnách. Nedostalo-li se jim dostatečné přípravy při předmětech zaměřených na toto vzdělání a jejich orientační rodina neplnila dostatečně základní funkce, měli by vyhledat poradnu, anebo odbornou pomoc.

Blízký vztah mezi mužem a ženou nebyval v historii příliš častý. Není tomu dlouho, co se lidé začali brát z lásky, a ještě kratší dobu trvá, kdy se pokoušejí spolu pro lásku zůstat. Pomineme-li to, že zakládali rodinu, bralí e naši prarodiče a praprarodiče často proto, aby ekonomicky přežili, zlepšili své sociální postavení nebo uchovali či ještě rozmnožili zděděný majetek. Často spolu zůstávali jen proto, aby si na ně církev nebo lidé neukazovali prstem. Vybudovat důvěrné soužití nepatřilo k manželským povinnostem a manželé se o ně nesnažili ani ve svém vztahu k dětem.⁶¹

1.13 Typy výchovy

Vychovává prakticky každý, kdo na někoho působí. Důležité jsou také typy výchovy. V jejich názvech je obsažen postoj, jaký uplatňuje. Harmonická výchova, kterou by mělo být dítě vystaveno pro svůj pozvolný pozitivní vývoj, naplněný láskou a harmonií, se vyznačuje pochopením a podporou. Je rovněž demokratická s jasně danými pravidly. V protikladu je výchova autoritářská, jejímž cílem je, aby dítě plnilo striktně příkazy rodičů. Pro demokracii v ní není prostor. Tato souvisí s disharmonickou výchovou. V této výchově je značná rozporuplnost a typická náladovost vychovatelů. Naopak nadměrně se zajímající rodiče o potomka, to je nadměrně ochranná výchova. Také nazývána jako láska opičí. Rodiče se tolik starají o potomka, že jeho vlastní rozvoj je na úkor rodičů a dítě dostává vše, na co pomyslí. Zanedbávající výchova zanedbává vše. O dětech pocházejících z takové rodiny se říká, že jsou děti ulice. Nikdo o ně nejeví zájem a nedbá jejich vývoje. Všechny tyto typy výchovy, až na demokratickou, jsou pro dítě nebezpečné. Protože však na dítě působí i širší rodina a sociální skupiny, lze usměrnit, anebo vylepšit nedostatečnou výchovu rodiny. Ať už výchova liberální nebo autoritativní, z obou si

⁶¹ CORNEAU, Guy. *Anatomie lásky*, str. 23

potomek přebírá nesprávné vzorce chování a přenáší je do svého nového vztahu a rodiny.

Zdravá rodinná výchova má probíhat v harmonickém přátelském prostředí v nejbližším kruhu rodiny. Pomáhat si v těžkých chvílích a podporovat se vzájemně s důrazem na sounáležitost. Nebezpečné vlivy působí všude a ve zdravé rodině můžeme předpokládat zvládnutí těchto nebezpečí a jejich odvrácení. Taková rodina se zaměřuje i na zdravý životní styl, kulturní výchovu, etiku a pomáhá upevňovat hodnotový systém každého svého člena. Člověk vyrůstající ve zdravě fungující rodině, nemá problém se začleněním se a s plněním nových rolí, které mu život přinese. Podporuje zejména jeho vlastní identitu a zdravé sebevědomí. Zdravá rodina, jinak také funkční má svůj protipól v rodině afunkční a dysfunkční. Afunkční neplní žádnou funkci rodiny, naopak zdraví i život ohrožuje. V dysfunkční rodině si žádný její člen neplní ani jednu ze základních funkcí rodiny, kterými jsou biologicko-reprodukční funkce, ekonomicko-sociální funkce a pedagogicko-psychologická funkce. Tato rodina má všechny předpoklady k rozpadu.

Nelze opomenout zdroje informací, které se tváří jako výchovné, ale vytváří jen klamný dojem. Podporují u mladého člověka špatné závěry a učí jej nevhodnému chování. Nebezpečná prostředí, do nichž se mladí lidé dostávají se svými ať už liberálními rodiči nebo zanedbávajícími. Neustálé opakování pořadů nevhodných pro mládež, bulvární plátky chrlící nahotu a sexuální skandály. Mladí lidé touží po zviditelnění se, bez ohledu na psychologický dopad na jejich osobnost. Pokřivenost hodnot a zaměření se na získání sociálního statusu uznávajícího povrchnost může ovlivnit jejich postoje a chování.

Rodina a společenské prostředí může intelektový vývoj podporovat, ale také ztěžovat a narušovat. Místo k porozumění a spolupráci může vést k agresivitě a hostilitě, případně k delikvenci.⁶²

1.13.1 Výchova imitací v rodině

Imitace v rodině je neuvědomělým učením. Předávání vzorců chování nenásilnou formou. Odpozorováním určitého jednání se jedinec sám učí pro budoucí

⁶² ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*, str. 55

život, jak zvládnout situace ve svém životě. Imitace nápodobou napodobuje určité chování. Mimiku a gesta. Učíme se vyjadřovat emoce mimikou. Imitací neuvědomělou dítě napodobuje chování, na kterém je emočně nebo materiálně závislé.

Splnění podmínky zralosti a připravenosti pro partnerský vztah rodičů a dětí je zdánlivě v rukách rodičů. Ve skutečnosti velkou část svých budoucích lidských zdrojů děti nezískávají učením a imitací jiných, ale jako dědictví, se kterým vstupují do života. Vychovávající rodič – lídr musí tyto zděděné limity respektovat.⁶³

1.13.2 Výchova hrou

Teoreticky příznivé podmínky v uvedených dokumentech poskytují základní předpoklad pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP). Pojetí vyučování, které má interkulturní dimenzi, vychází ze systematické práce s diverzitou. Obecněji je vyučování podpořeno těmi systémy výchovy, které se zaměřují komplexněji na osobnost žáka (osobnostní a sociální výchova, etická výchova, globální výchova, výchova k demokracii), didakticky je pak lze propojit s konstruktivním pojetím vyučování, učení hrou, dramaticko-výchovnými metodami atd.⁶⁴

Tato výchova souvisí s nácvičkem rolí, když si dítě hraje na hasiče, piráta či vynálezce, objevuje při své hře spoustu nových možností své vlastní osoby. Děti si hrají již od narození, je to jejich přirozená činnost. Hranice her většinou určují dospělí nebo zákon. Hra nám pomáhá trénovat situace, do kterých bychom se eventuálně mohli dostat. Jako se na trenažéru v autoškole učíme různým situacím v silničním provozu, tak se hrami učíme pro další život. Objevujeme své možnosti, nabíráme zkušenosti, navazujeme sociální kontakty, budujeme svou vlastní osobnost.

1.13.3 Praktické životní zkušenosti

Zkušenost je v paměti uložený komplex vědomostí, postojů, pocitů, myšlenek a též praktických (motorických, komunikačních apod.) dovedností, kterých jsme nabyli za svého života ve vztahu k různým situacím (když se v divadle zhasne, začne to) nebo jevům (tlustí lidé bývají vlídní). Zkušenost nemusí být stabilní, může se měnit. Zkušenosti nám umožňují lépe zvládat život. Ale i naopak: rigidní nebo příliš

⁶³ PLAMÍNEK, Jiří. *Tajemství úspěchu*, str. 80

⁶⁴ KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*, str. 294

subjektivní nebo bez ohledu na podmínky nevhodně uplatněná zkušenost nám život komplikuje.⁶⁵

Velké rozdíly jsou zjišťovány ve sňatkovém věku. Lidé z vyšších společenských tříd se žení a vdávají později nežli páry z nižších tříd. Závislost nebývá linerární – v nejnižší třídě se věk sňatku opět lehce zvyšuje a zejména výrazně vyšší podíl mužů i žen tu zůstává celoživotně neprovdaných. Žijí v nesezdaných často přechodných párech a děti se rodí mimo manželství.⁶⁶

Životní zkušenosti si musí každý nasbírat sám. Stokrát opakovaná varování se jeví jako lichá, když si je neodžije každý. Mladí lidé jsou na tomto poli jistými experty, neboť rady starších neberou na vědomí nikdy. Bývají více ovlivněni svými představami, rozhovory s vrstevníky a médii. Bohužel dnešní život se většinou žije ve virtuálním světě na sociálních sítích, než v realitě.

1.14 Zdroj informací

Za zdroj informací můžeme považovat i běžný hovor vyslechnutý v městské hromadné dopravě. Pozorující školák poslouchá rozmluvu lidí v autobusu a jsou-li pro něho dost zajímavé jejich řeči, zapamatuje si pro sebe to podstatné. Velkým zdrojem je internet, televize a spolužáci. Rodiče dnes nejsou se svými mentorskými lamentacemi pro mládež naprosto ničím zajímavými. Málokdo hledá odpovědi na své otázky právě u nich.

Jakékoli médium, obsahuje-li dostatečně zvýrazněné informace, stává se zdrojem. Nastává ovšem otázka, do jaké míry jsou schopni ti, co média sledují také fundovaně interpretovat obdržené informace. Mladí lidé zlenivěli, knihy ve vázané podobě, pro které musí dojít do knihovny, moc nečtou. Převedená díla „listují“ na médiích nejmodernější techniky. Vytrácí se sociální kontakt, interakce mezi lidmi, nonverbální komunikace.

Rodina je upozaděna, vazby mezi lidmi nahrazují internetové sociální sítě. Nastupuje odklánění se od tradic i vztahů. Narušují se postoje a hodnoty. Rodiče spolu s potomky tráví čím dál méně času, upřednostňují ekonomická hlediska, podle nichž

⁶⁵ VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*, str. 81

⁶⁶ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, str. 100

také selektují lidi kolem sebe. Všechny tyto detaily vnímá dospívající potomek a podle toho hledá a využívá dostupné zdroje.

Všichni jsme příslušníci nějakého obecnstva, posluchačstva (auditoria), návštěvnictva, diváctva, jinými slovy publika, jako množiny osob, které přijímají určité podněty, u nichž dochází k jakémusi názorovému souznění a podobnému emocionálnímu ladění.⁶⁷

1.14.1 Kamarádi, „parta“

Velmi ovlivňující se jeví skupina vrstevníků. Každý jednatel se snaží se vymanit z područí vlastní rodiny, snaží se být platným členem „party“. Většinou strhnou svým vlivem skupiny méně průbojný jedinec. Zahlcují informacemi i jindy pragmaticky jednajícího člena, který pod jejich vlivem jedná neuváženě.

V teorii skupinové socializace jde o skupinovou afilaci jako základ pro vnitroskupinové preference, mimo jiné o zlepšení statusu ve skupině, které přináší lepší přístup k nedostatkovým zdrojům a hledání a formování blízkých dyadických vztahů.⁶⁸

Kamarádi mohou být i sociální oporou ve chvílích tápání, rozpaků a nepochopení ve vlastní rodině. Pak konají funkci nejbližších důvěrníků a často se projeví i jako velmi kvalitní podpora. Dochází tak k veřejné socializaci. Pod pojmem kamarád nemusí být jen kamarád, ale i člověk, který se za kamaráda pouze vydává. Ovlivňuje kroky mladých záměrně chybně a tím, dává prostor k své manipulaci a překrucování podávaných informací.

V socializaci mladistvých se kromě rodiny stávají významnými socializátory také škola, spolužáci a kamarádi, neboť sociální život nabývá na bohatosti a jedinec figuruje již v řadě sociálních skupin. Kromě školního kolektivu jsou to různé skupiny zájmové, spojené s jedincovými dalšími aktivitami, ať už na platformě formalizované (skauti, sportovní oddíl, umělecká instituce, jazykové vzdělávání aj.) či neformální (parta spolužáků, přátel, kamarádů vyměňujících si počítačové hry a programy, CD s hudbou atd.).⁶⁹

⁶⁷ REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*, str. 93

⁶⁸ VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan. *Aplikovaná sociální psychologie I*, str. 51

⁶⁹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*, str. 167

1.14.2 Zdrojem informací jiný příbuzný

V současnosti málokterý dospívající jedinec tráví prázdniny na venkově u příbuzných. Mladí nemají čas poslouchat vyprávění ze života svých generačně vzdálenějších příbuzných. Neberou si poučení z jejich příběhů. Nevyčerpatelné studnice příběhů, zápletek a rozuzlení jsou jim nezajímavá. Fungující tety, strýcové a kmotři nejsou vyhledáváni, aby předaly své zkušenosti, anebo poskytl rodinnou terapii nasloucháním problémů mladých. Dnešní mládež těžko snáší i pobyt v jedné domácnosti s rodiči, natož s dalšími příbuznými.

Postupným odcizováním se základní rodině ztrácí spousta informací, které by jim rodina mohla dát. Vzájemná soudržnost, pozorování, blízkost. O vše jsou dnešní uspěchaní lidé ochuzeni. Proto mladým připadá, že jsou jim pouze udělovány příkazy a rozkazy nebo zákazy. A při tom, se sami okrádají o spoustu plnohodnotných projevů, které by využili ve svém životě.

Ochuzují se o verbální (mluvená a psaná řeč) i neverbální (gesta, výrazy obličeje a těla, zvukové a světelné signály, piktogramy, dopravní značky, symboly, barvy, obrazy, kreslené vtipy beze slov apod.) komunikaci.⁷⁰

1.14.3 Zdroj informací média

Médium jest nástroj komunikace sloužící k prezentaci nějakého obsahu. Zvolené médium se liší podle toho, zda jde o komunikaci interpersonální (telefon, fax, e-mail, chat na internetu) nebo komunikaci masovou (rozhlas, televize, noviny, časopisy, knihy, fotografie, film).⁷¹

Masová média svými specifickými soubory podnětu a informací zákonitě vyvolávají některé druhy kolektivního (tj. masového, jakož i davového) chování: různé módy, koničky, šíření některých pověstí, ale též vytváření (někdy pouze přejímání) jistých názorů, společenských postojů a politických přesvědčení.⁷²

Spousta mladých lidí hledá v televizních pořadech, v časopisech, bulváru a jiných, řešení svých vlastních komplikovaných životů. Snaží se nacházet poučení

⁷⁰ REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*, str. 211

⁷¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, str. 154

⁷² REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*, str. 100

v titulcích, v seriálech a řeší své vztahy stejně agresivně jako akční hrdina kresleného seriálu s jednoduchým dějem. Milostné problémy, rodinné situace i východiska z ekonomických problémů hledají ve virtuálním světě.

1.14.4 Televize

Negativní jevy, které mohou děti ovlivnit v naší televizi: samoučelné zobrazování násilí a jeho zlehčování; vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost; agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám; špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj. Mínění expertů samozřejmě ještě nepředstavuje důkaz o škodlivosti určitého televizního kanálu.⁷³

Televizní pořady také mocně působí na dospívající, zvláště svými nekonečnými seriály, které jsou odtrženy z reality a řeší nemožné situace ještě nemožnějšími způsoby. Televize má masovou moc, najednou dokáže ovlivnit širokou masu národa. Zrovna tak jí zmást a zahltit. Nejsou vůbec objektivní a tak matou dospívající a berou jim ideály i hodnoty.

Masová média jsou současně pramenem a základním nástrojem přenosu životně důležitých informací pro většinu společenských institucí. Dále jsou prostředím, jevištěm, kde se na národních či mezinárodních úrovních odehrává za přítomnosti stovek milionů diváků (posluchačů, čtenářů) podstatná většina událostí veřejného života. Ovlivňují řadu veřejně sdílených norem a v důsledku toho i spoluurčují, co je normální, tedy spoludefinují všeobecně akceptovanou podobu normality.⁷⁴

1.14.5 Internet

Poslední roky zaznamenáváme boom v informačních technologiích. Ztrácíme se v pojmech a tápeme ve spoustě informací. Internet je plný informací, více méně relevantních. Některé zdroje se specializují na povrchnost a klamání lidí a jiné zahlcují svou odborností a jsou často nepochopeny. Internet pospojoval lidi z různých koutů světa a hovoří všemi jazyky. Vyplňuje čas mnoha mladým lidem a krade dospívající z reality a všednosti.

⁷³ Oldřich MATOUŠEK, Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*, str. 101

⁷⁴ REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*, str. 229

Dnešní mládež žije snadnější život na internetu než v realitě. V prostředí internetu chová se i jedinec jako člen či příslušník skupiny, přejímá její znaky i chování. I přes svou anonymitu, stále mají lidé potřebu být „někým“, i když jen virtuálním. K internetu má přístup každý lepší telefonní přístroj a spojení s celým světem je velmi rychlé. V kavárnách, hotelích, knihovnách, restauracích lákají zákazníky na nabídku připojení k internetu zdarma, a lze tedy pozorovat mladé lidi, sedící proti sobě, ale ve své virtuální bublině komunikují texty s anonymním beztvárným protějškem.

Internet s sebou nese specifické faktory, které při společném působení vytvářejí pro jeho uživatele zcela unikátní psychologické prostředí.⁷⁵

1.14.6 Bulvární deníky, časopisy

Bulvární médium je sdělovací prostředek, ve kterém jsou triviality sdělovány pomocí senzací a vyvolávány do světa s tučným titulkem. Vyvolávají v čtenáři spoustu smíšených pocitů, ale hlavně pocit, že musí také jednou být na hlavní straně, jinak neznamenaají pro společnost nic. Ovlivňují všechny. Každý si v takovém „plátku“ plném senzací psaném jednoduchým jazykem najde to své.

Časopisy jsou cíleny převážně na určitý typ zákazníka. Pro mladé čtenáře přestalo být Ábíčko dost zajímavé a pokukují po časopisu Bravo nebo Girls. Zde jsou samozřejmě opět jednoduchou formou zpracovány rady pro teenegery. Jak se zamilovat, jak odmílovat, jak uspět u kluka a podobné zaručené návody, jak zvládnout život a jak žít. Navíc je v každém takovém časopise možnost zavolat na horkou linku, kde poradí komukoli s čímkoli.

⁷⁵ KONEČNÝ, Štěpán. *Fenomén Ihaní v prostředí internetu*, str. 28

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíle dotazování

V teoretické části jsou popsány faktory, jež ovlivňují rozhodování o budoucím životě každého jedince, kterými jsou například rodina, sociálně nejbližší skupiny a média. Okrajově jsou popsány i determinanty osobnosti vybírající si životního partnera včetně hodnot a postojů.

Ve zkoumané části se budeme zabývat postoji adolescentní mládeže k partnerskému a manželskému soužití. Pokusíme se zjistit, jaké priority současní adolescenti mají pro svůj život po ukončení středního vzdělání. Jakým směrem se budou ubírat po ukončení vzdělávání a co (kdo) má na ně při rozhodování vliv.

Průzkumné šetření formou dotazníku bylo předáno na dvě náhodně vybrané střední školy a jedno odborné učiliště v České Lípě. V dotazníku bylo položeno dvanáct otázek pro zaškrtnutí odpovědi. Před předáním dotazníku k vyplnění byl jasně vysvětlen způsob vyplňování.

2.2 Stanovení hypotéz

H1: 65% studentů odborných středních škol, žijících v neúplné rodině volí jako prioritu rodinu před kariérou.

H2: 75% středoškolsky vzdělaných mladých lidí „touží poznávat svět“, o manželství uvažují v pozdním věku.

H3: Pro 30% učňů je důležitějším zdrojem informací internet, než rodina a důvodem k manželství je těhotenství.

2.3 Metodika

Než byl dotazník rozdán studentům k vyplnění, byl jim osobně vysvětlen způsob vyplnění.

Získaná data byla porovnávána mezi studenty středních škol a uční na středních odborných školách. Dotazníky byly vyhodnocovány v rámci jednotlivých ročníků (třetí ročník s třetím ročníkem a čtvrtý se čtvrtým). Následovně byly zkoumány postoje a názory z hlediska sociálně demografických charakteristik respondentů.

Dotazníkové šetření bylo podkladem pro zjištění, zda je Rodinná výchova a Občanská výchova na školách jedněmi z výchozích zdrojů adolescentů, při hledání informací vedoucích k zodpovědnému rozhodování o jejich vlastním životě po maturitě.

Dotazník byl rozdělán studentům třetích a čtvrtých ročníků vybraných středních škol a středních odborných učilišť v České Lípě.

Dotazník je rozdělán do tří částí vyznačených v dotazníku viditelně (rozdělení dotazníku: rodinné prostředí, životní cíle, hodnoty a postoje, výběr partnera):

A) Základní určující data o respondentu (pohlaví, věk, ročník).

B) Otázky dotazující se na hodnoty, postoje, zdroje informací, životní cíl.

C) Otázky týkající se rodinného prostředí původní rodiny souvisí s postoji a hodnotami respondenta. Hodnoty a životní cíle mají spojitost s následným rozhodnutím, zda vstupovat do manželství a jak vybírat životního partnera.

Otázky jsou označeny čísly. U některých otázek je možnost vybrat více položek, které jsou posléze rozčleněny při vyhodnocování dotazníku. Studentům byla dána možnost, vyjádřit svůj názor ke kterékoli položce dotazníku.

První část dotazníku: A), otázky (1,2,3), druhá část dotazníku B), otázky (4,5,6), třetí část dotazníku C), otázky (7,8,9,10,11,12). Demografické otázky (1-3) se týkají osobních dat respondenta, rodinného soužití rodičů, vzdělání rodičů a jejich zaměstnání). Tyto otázky jsou určující pro hodnotové postoje oslovených v souvislosti s rodinnou výchovou, která je v dalším oddíle. Oddíl B) zahrnuje otázky výchovy v rodině, rodičovské vzory a zdroje, které ovlivňují postoje mladého člověka, (4-6). Třetí část C) je nejobsáhlejší úsek (7-12). V tomto oddíle respondenti prozrazují své postoje k životním hodnotám, své cíle i záměr založit rodinu po ukončení studia, důvody k uzavření manželství, kritéria, podle nichž vybírají partnera včetně nároků na něj a věk o němž si myslí, že je vhodný k založení rodiny.

Získaná data jsou směrodatná pro vytvoření srovnávacích tabulek, jaké postoje a hodnoty má současná středoškolská mládež, jaké procento žen a mužů považuje za svůj životní cíl založit rodinu. Kde čerpají informace potřebné ke svému rozhodování. Kolik respondentů s vysokoškolsky vzdělanými rodiči chce ihned po ukončení střední

školy vést rodinný život. A zda považují za nejvíce určující dráhu své budoucnosti momentální stav, například těhotenství partnerky.

2.4 Popis vybraných středních škol

V České Lípě se nachází sedm středních škol a středních odborných učilišť. Jmenovitě: Euroškola (soukromá škola), Gymnázium (veřejná škola), Obchodní akademie (veřejná škola), Praktická škola (veřejná škola), Střední odborná škola a Střední odborné učiliště (veřejná škola), Střední průmyslová škola (veřejná škola), Soukromá podnikatelská střední škola (soukromá škola). Z těchto škol byly náhodným výběrem zvoleny dvě střední školy a jedno odborné učiliště. Na vybraných školách dále náhodně zvoleni respondenti z třetích a čtvrtých ročníků, jejichž studium je zakončeno maturitní zkouškou.

1. **Euroškola, Česká Lípa, Železničářská 2232.** Střední odborná škola s výukou oborů: Informatika a reklama, Bezpečnostní služby, Hotelnictví a cestovní ruch. Škola studentům umožňuje i pokračující tříleté nástavbové studium: Podnikání a Gastronomie ve spolupráci s Technickou Univerzitou v Liberci. Škola připravuje svoje studenty na práci ve veřejném i soukromém sektoru v ČR i zahraničí. K dispozici je zde Studentský klub, cestování za kurzy do zahraničí, přístup na internet. Přátelské prostředí ze strany pedagogického sboru.

2. **Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Česká Lípa, 28. října 2707,** příspěvková organizace. Třetí ročník obsahuje tyto obory: Automechanik, Čalouník, Číšník, Cukrář, Ekologie a životní prostředí, Elektrikář pro silnoproud, Elektrikář pro slaboproud, Ekonomika a podnikání v agrárním sektoru a cestovním ruchu, Instalatér, Kuchař, Mechanik elektronik, Obchodník, Obraběč, Pekař, Prodavač, Šití oděvů, Truhlář, Zámečnický, Zedník, Zemědělec-farmář, Zemědělské práce. Čtvrtý ročník pak Ekologii a životní prostředí, Ekonomiku a podnikání v agrárním sektoru a cestovním ruchu a Obchodníka. Tato škola je nejrozsáhlejší oborově v Libereckém kraji. Funguje zde několik kroužků, má vlastní fitcentrum, tenisové kurty. Tato škola přijímá i žáky se specifickými poruchami učení. Lze zde vystudovat nižší odborné vzdělání s výučním listem, střední odborné vzdělání s výučním listem, úplné střední odborné

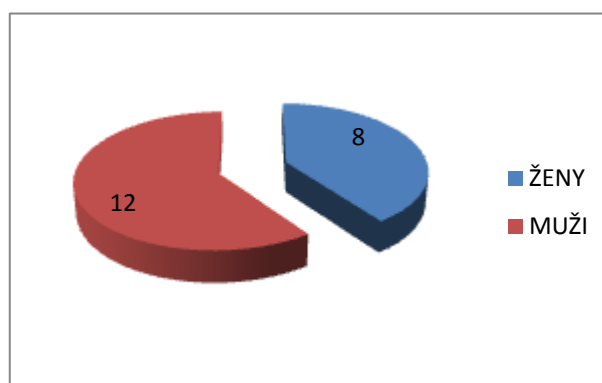
vzdělání s maturitou i bez vyučení, úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou a úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou takzvané nástavbové studium.

3. **Střední průmyslová škola** Česká Lípa, Havlíčkova 426, příspěvková organizace. Studijními obory jsou Informační technologie, Strojírenství a Technické lyceum. Absolventi ze strojírenských oborů mají své nezastupitelné místo na trhu práce a učí se na nejmodernějším vybavení s využíváním ICT. Pro studenty této školy funguje Domov mládeže, který je součástí školy. Studenti mohou využít služby výchovného poradce, který je k dispozici pro pomoc při řešení nejen studijních problémů. Jeho kancelář je přímo v budově Domova mládeže.

2.4.1 Charakteristika respondentů

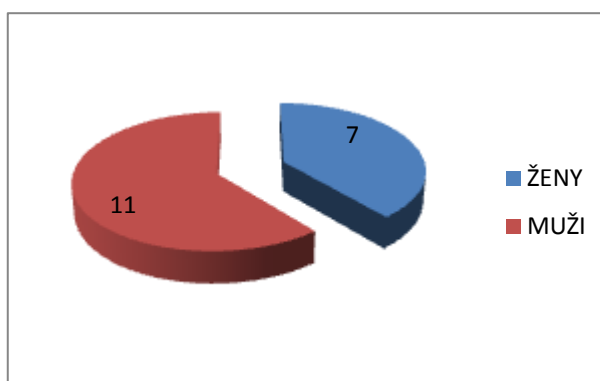
Z výše uvedených vybraných škol bylo osloveno 97 respondentů. Konkrétně ze Střední odborné školy 28. října (31), Euroškoly (28) a Střední průmyslové školy (38). Názory studentů třetích ročníků učebních oborů jsou porovnávány s postoji studentů třetích ročníků střední školy a následně vyhodnocovány v tabulkách.

Graf č. 1 - Střední průmyslová škola 3. ročník

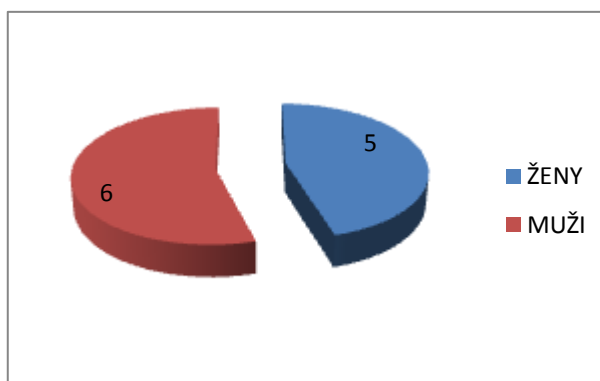
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 2 - Střední průmyslová škola 4. ročník

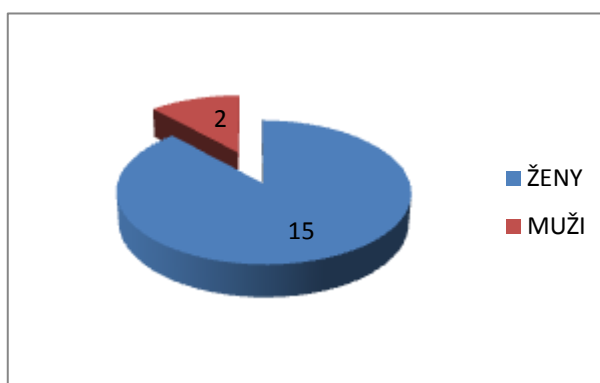
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 3 - Euroškola 3. ročník

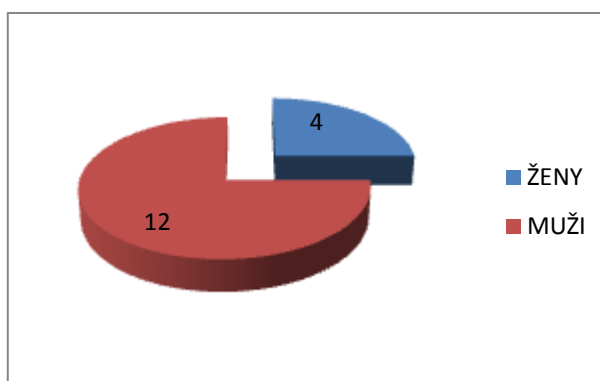
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 4 - Euroškola 4. ročník

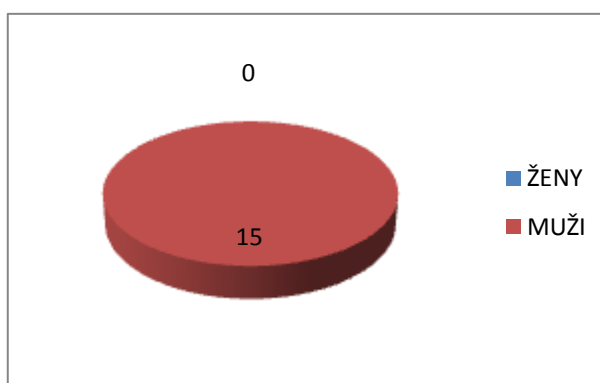
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 5 - Střední odborná škola a střední odborné učiliště 3. ročník

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 6 - Střední odborná škola a střední odborné učiliště 4. ročník

Zdroj: vlastní šetření

2.5 Vyhodnocení získaných dat

Z celkového počtu 110 (100%) rozdaných dotazníků, jich bylo vyplněno 97 (88,1%). Poměr oslovených žen a mužů byl zachován. Byl zvolen výběr oslovených studentů cíleně, aby rozsah jejich odpovědí relevantně mohl být použit k získání obecných názorů na partnerství a rodičovství. Z 97 (100%) oslovených bylo 39(40,2%) žen a 58 (59,7%) mužů. Vyplnění dotazníku trvalo průměrně 7 – 10minut.

Získané údaje byly vyhodnoceny ručním tříděním, metodou čárek k jednotlivým otázkám a tyto ještě děleny pro ucelenější obraz a zpracování na postoje žen a mužů. Na cíle respondentů z úplných či neúplných rodin. Pro zajímavost, jak vnímají hodnotu rodiny a kolik z dotázaných upřednostňuje jaký zdroj informací pro své adekvátní rozhodování v životě.

Z dotazníku vyplynulo, že přesto, že jsou dotazovaní z úplných rodin, není jejich vzorem právě rodič a informace, které by je zajímaly vzhledem k životu po složení maturitní zkoušky, hledají jinde, než v rodině.

Tabulka č. 1 – Počet studentů 3. a 4. ročníků z jednotlivých typů rodin

Typ rodiny	EUROŠKOLA	SPŠ	SOŠ a SOU
Úplná	18	15	9
Neúplná	10	20	19
Jiná	0	3	3

Zdroj: vlastní šetření

Tabulka č. 1 dokládá, kolik studentů pochází z úplné rodiny, kolik z neúplné a kolik z jiné. Obecný názor, který panuje v široké veřejnosti, že na učňovské obory nastupují právě teenegeři z neúplných rodin se tímto krátkým šetřením ukazuje, jako mylný.

Tabulka č. 2 – Kdo je vzorem učňů: 3. ročník - obor Kuchař-číšník / typ rodiny

	ÚPLNÁ	NEÚPLNÁ	JINÁ
Vzor v rodiči	4	4	1
Jiný příbuzný	2	1	1
Mimo rodinu	1	1	1

Zdroj: vlastní šetření

Z tabulky č. 2 vyplývá, že převládá rodičovský vzor, bez ohledu na funkčnost a typ rodiny. V dotaznících vyplňovaných ženami byly většinou vzorem matky, většinou však byli zaškrtnuti oba rodičovské vzory – matka i otec. Z 16 respondentů (100%), odpovědělo, že má vzor v rodiči 9 dotázaných (56,2%), 4 dotázaní v jiném příbuzném (25%) a mimo rodinu 3 (18,7%).

Z nabídnutých zdrojů informací mohli respondenti uvést i víc možností. Velkou důvěru přikládají oslovení studenti učebních oborů škoie a rodině, menší médiím.

Tabulka č. 3 – Kde hledají adolescenti informace: 3. ročník

ZDROJ INFORMACÍ	SOŠ a SOU, Kuchař - číšník
Občanská nauka	11
Rodinná výchova	5
Výchovný poradce	4
Výchova k partnerství a rodičovství	1
Rodina	14
Kamarádi	11
Internet	13
Televize	3
Knihy	4
Bulvární deníky	1
Škola (Občanská nauka, Rodinná výchova, Výchovný poradce, VP a R) celkem: 21	

Zdroj: vlastní šetření

V této otázce mohli respondenti zaškrtnout více možností. Je potěšující, že v bulvárních denících a časopisech podobného typu nehledají informace důležité ke svému dalšímu životu.

Pro srovnání jsou uvedeny odpovědi studentů 3. ročníku Euroškoly,

Výpočetní technika a ekonomika.

Tabulka č. 4 – Kde hledají adolescenti informace: 3. ročník

ZDROJ INFORMACÍ	EUROŠKOLA
Občanská nauka	6
Rodinná výchova	2
Výchovný poradce	3
Výchova k partnerství a rodičovství	0
Rodina	11
Kamarádi	7
Internet	11
Televize	2
Knihy	1
Bulvární deníky	3
Škola (Občanská nauka, Rodinná výchova, Výchovný poradce, VP a R)	
celkem: 11	

Zdroj: vlastní šetření

Vyrovnaný podíl zdrojů informací využívaných pro rozhodování středoškolských studentů Euroškoly obecně ukazuje na otevřené možnosti výběru, avšak zároveň podle počtů uvedených u jednotlivých školních předmětů dává šanci k zamyšlení – tabulka č. 4.

Potěšující je zjištění, že funguje při škole výchovný poradce, který je studenty využíván. U ostatních dotázaných byly výsledky stejně kolísavé. U odborných oborů na učňovských střediscích je nižší možnost přístupu na internet, a proto je nižší výsledné číslo při pátrání po informacích na internetu.

V třetí části dotazníku C) v otázce č. 7 přiřazovali dotazovaní číslici podle priority té které životní hodnoty. Na výběr byly: rodina, úspěch, moc, kariéra, děti. V této části byl nutný individuální výklad. Přiřazovala se škála jako hodnocení ve škole.

Priorita měla známku 1, nejnižší hodnota dle osobního postoje byla ohodnocena známkou 5. Uvádím tabulku, jak hodnotili studenti své životní hodnoty. V tabulce č. 5 je zvýrazněna hodnota rodiny a kariéry. Rodině přiřkládají větší důležitost respondenti Středního odborného učiliště před kariérou, ani položce moci nepřikládají hlubší význam.

Tabulka č. 5 – Postoj k životním hodnotám – souhrnně dle školy

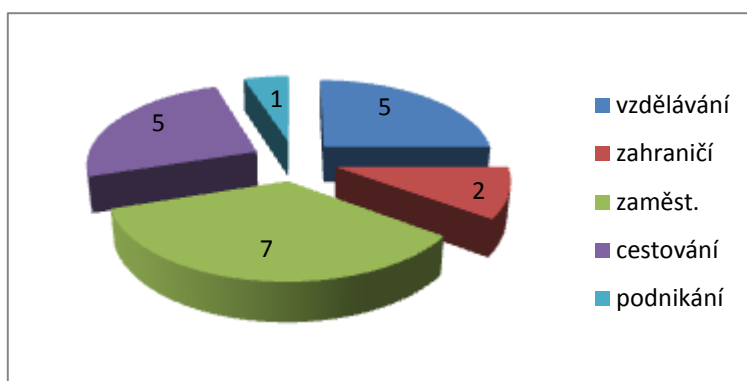
Životní hodnota	EUROŠKOLA: 3. a 4. r.	SPŠ: 3. a 4. r.	SOŠ SOU: 3. a 4. r.
Rodina	21	19	23
Úspěch	7	11	9
Moc	1	5	2
Kariéra	10	15	3
Děti	19	8	16

Zdroj: vlastní šetření

Na otázku, zda by chtěli dotázaní ihned po maturitě vstoupit do stavu manželského, uvedli pouze dva respondenti z Euroškoly sňatek jako přímý cíl po studiu. A jeden z téže školy, rezolutní odmítnutí jakéhokoli sňatku.

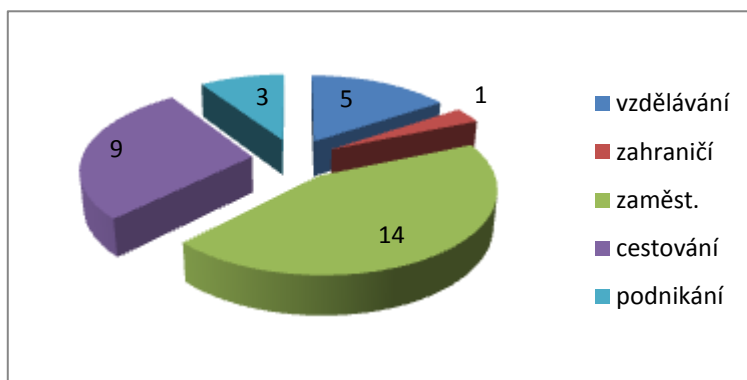
Otázka č. 8. Životní cíle po ukončení studia mohla být zodpovězena zvolením více variant. Většinou se studenti ptali, zda studium v zahraničí a cestování mohou zaškrtnout obojí samostatně. Na validitě dat to neubírá, spíše dokresluje skutečnost, že nad dotazníkem přemýšleli a snažili se o zodpovědné odpovědi.

Graf č. 7 – Životní cíle – Euroškola – studenti 3. ročníku

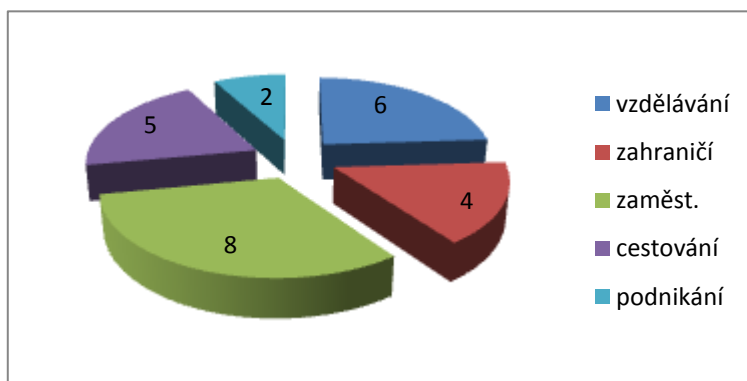
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 8 – Životní cíle – Střední průmyslová škola – studenti 3. ročníku

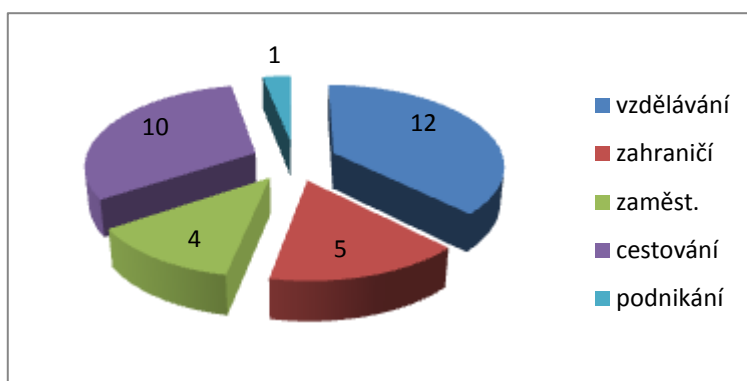
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 9 – Životní cíle – SOŠ a SOU – studenti 3. ročníku

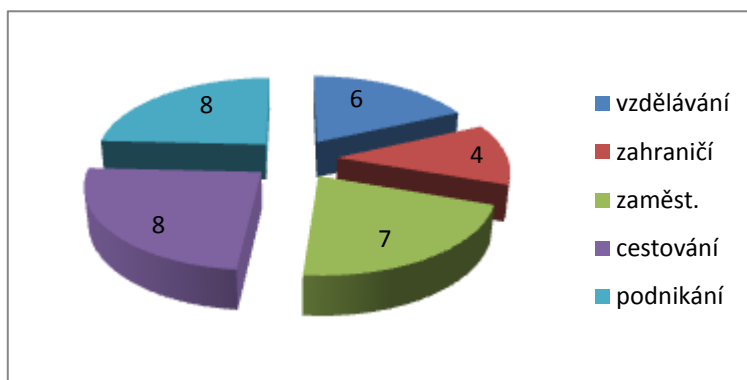
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 10 – Životní cíle – Euroškola – studenti 4. ročníku

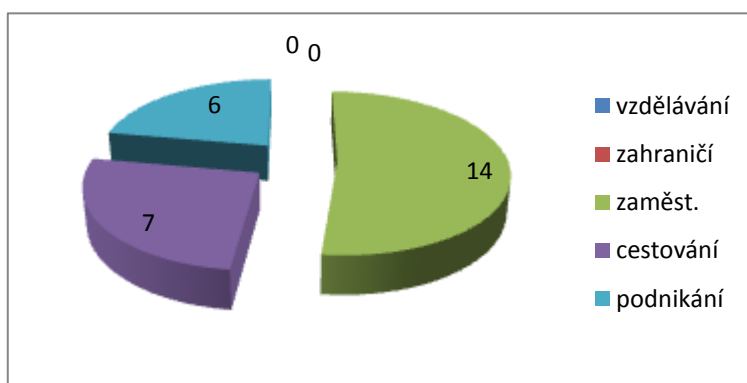
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 11 – Životní cíle – Střední průmyslová škola – studenti 4. ročníku

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 12 – Životní cíle – SOŠ a SOU – studenti 4. ročníku

Zdroj: vlastní šetření

Podle grafu č. 11 je u studentů 4. ročníku Střední průmyslové školy patrný osobní rozvoj v oblasti cílů seberealizace a snahy o úspěch u na trhu práce. Čtvrtáci volí spíše podnikání a třeťáci bezpečí zaměstnaneckého poměru. Taktéž studenti čtvrtého ročníku Euroškoly touží po dalším vzdělávání a cestování – graf č. 10, oproti čtvrtákům ze Střední průmyslové školy. V grafu č. 9 studenti oboru Kuchař-číšník, volí ve 3. ročníku jiné cíle, než studenti téže školy v oboru Automechanik – graf č. 12. Převahou mužů v tomto oboru a převahou žen v oboru Kuchař-číšník dává jiné možnosti a varianty uplatnění a tím i studenti sami chápou nabízené možnosti života, ne tak jednostranně.

Zajímavé zjištění odhalila otázka 9. Co je důvodem k uzavření manželství. Studenti mohli opět zaškrtnout víc možností, ale převládala láska, téměř ve všech dotaznících. I když respondenti věděli, o možnosti zaškrtnout víc možností, například ve 4. ročníku na Euroškole vybírali vždy jen jednu variantu, na Střední průmyslové škole také a u oboru Automechanik ze Střední odborné školy 28. října též. Lze se domnívat, že v době maturity jsou jejich hodnoty natolik utříbené, že jsou i rozhodnutí, co se týče důvodu k uzavření sňatku.

Tabulka č. 6 – Co je pro vás důvodem k uzavření manželství – přehled – studenti 3. ročníků

	EUROŠKOLA	SPŠ	SOŠ a SOU
Láska	8	10	14
Těhotenství	1	1	1
Ekonomické zajištění	5	4	3

Zdroj: vlastní šetření

Tabulka č. 7 – Co je pro vás důvodem k uzavření manželství – přehled – studenti 4. ročníků

	EUROŠKOLA	SPŠ	SOŠ a SOU
Láska	13	9	11
Těhotenství	0	1	2
Ekonomické zajištění	3	8	2

Zdroj: vlastní šetření

Porovnáním výsledků dotazování převládá láska jako hlavní činitel při rozhodování o vstupu do manželství. Těhotenství není hlavním důvodem. O ekonomickém zajištění bez uvedení koho kým vážně uvažují. Jako příklad uvádím v procentech srovnání studentů 4. ročníků.

Tabulka č. 8 – Důvod k uzavření manželství v procentech

Počet dotázaných studentů 4. ročníků	EUROŠKOLA 17 (100%)	SPŠ 18 (100%)	SOŠ a SOU 15 (100%)
Láska	76,4%	50%	73,3%
Těhotenství	0	5,5%	13,3%
Ekonomické zajištění	17,6%	44,4%	13,3%

Zdroj: vlastní šetření

Tedy 76,4% respondentů ze 4. ročníku Euroškoly uznává jako důvod k uzavření manželství lásku. 50% studentů 4. ročníku Střední průmyslové školy a 73,3% respondentů Středního odborného učiliště.

Dalším potěšujícím zjištěním je v otázce č. 10, kde si vybírají respondenti partnera pro trvalý vztah. Ze všech 97 oslovených respondentů neuvedl ani jeden jako

zdroj pro vztah – seznámení přes sociální síť. Většinou zde figuruje láska, zamilovanost a promyšlený vztah.

V poslední otázce č. 12 panuje také většinou shoda. V jakém věku je vhodné zakládat rodinu. Z 97 dotázaných respondentů si myslí, že je dobré zakládat rodinu v pozdějším věku 30. let celkem 41 dotázaných, tuto otázku neřeší 11 respondentů a 1 připsal – nikdy nezakládat rodinu.

Pro zajímavost, respondent, jež napsal- nikdy do věku založení rodiny uvedl mimo jiné – pohlaví muž, rodina neúplná, rodiče vzdělání vysokoškolské, oba zaměstnanci, demokratická výchova, otec vzorem. Jako zdroje uvedl výchovného poradce, kamarády, internet a knihy. Za životní hodnotu preferuje kariéru, děti na posledním místě, chce cestovat. Nic pro něho není důvodem k uzavření manželství, ale ke vztahu je pro něj nutná zamilovanost. Při vyhodnocování dotazníků donutí taková odezva k přemýšlení. Muž ve 3. ročníku Kuchař – číšník s vysokoškolsky vzdělanými rodiči. Připouštím si domněnku o vzdoru či stálém hledání sebe sama.

2.6 Analýza výsledků dotazníku vzhledem k hypotézám

Tabulka č. 9- Počet dotázaných mužů a žen

Škola/Ročník	ŽENY	MUŽI	CELKEM
SOŠ a SOU/3.	4	12	16
SOŠ a SOU/4.	0	15	15
SPŠ Tech.lyceum/3.	8	12	20
SPŠ Tech.lyceum/4.	7	11	18
Euroškola/IT+ekonomie/3.	5	6	11
Euroškola/IT+ekonomie/4.	15	2	17

Zdroj: vlastní šetření

Tabulka č. 10 – Poměr dotázaných mužů a žen

Škola/Ročník	ŽENY	MUŽI	CELKEM
SOŠ a SOU/3.	4	27	31
SOŠ a SOU/4.			
SPŠ Tech.lyceum/3.	15	23	38
SPŠ Tech.lyceum/4.			
Euroškola/IT+ekonomie/3.	20	8	28
Euroškola/IT+ekonomie/4.			

Zdroj: vlastní šetření

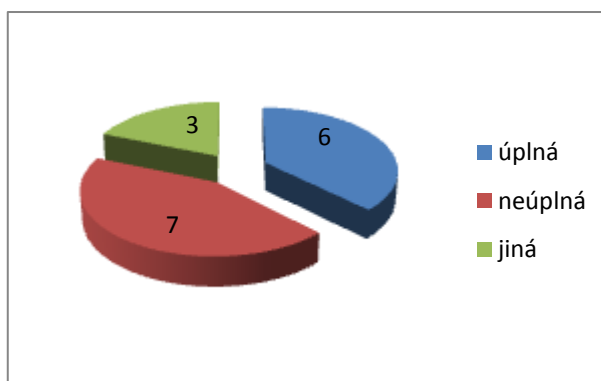
Jak ukazuje tabulka č. 9 a tabulka č. 10 z 97 (100%) dotázaných bylo 40,2% žen a 59,7% mužů.

Hypotéza č. 1

Předpoklad je, že 65% studentů odborných středních škol, žijících v neúplné rodině volí jako prioritu rodinu před kariérou se nepotvrdil.

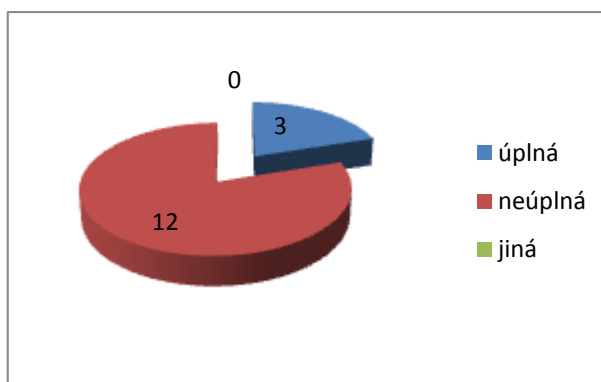
Dotázaní respondenti byli čárkovou metodou rozděleni podle typů rodiny a jejich odpovědi zaznamenány čárkou u sledovaných hodnot: kariéra a rodina. Ve třetím ročníku Středního odborného učiliště bylo dotázáno 16 (100%) studentů. Z nich je 6 (37,5%) žijících v úplné rodině, 7 (43,7%) v neúplné rodině a 3 (18,7%) v jiné. Viz graf č. 13. Na grafu č. 14, který je složen pouze ze vzorku mužů (obor Automechanik) na SOŠ a SOU je z 15 (100%) 12 (80%) oslovených učňů z neúplné rodiny a 3(20%) z úplné rodiny, patrný určitý obraz společnosti a nefunkčnosti rodiny. Vypovídající hodnotou by bylo srovnání, kolik těchto učňů skutečně zakončí obor maturitou.

Graf č. 13 – Rozdělení podle typu rodiny: SOŠ a SOU – 3. ročník

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 14 – Rozdělení podle typu rodiny: SOŠ a SOU – 4. ročník

Zdroj: vlastní šetření

Dotázaní studenti byli čárkovou metodou vyselektováni dle typů rodiny a preference postojů. Jak je vidět z tabulky č. 11. 6 (100%) dotázaných studentů z úplných rodin přidělilo prioritu k rodině v počtu 5 (83,3%) a 1 (16,6%). Sedm studentů z neúplné rodiny (100%) dala prioritu rodině v počtu 5 (71,4%) a 2 pro kariéru (28,5%).

Tabulka č. 11 – Postoj k životním hodnotám respondenta z neúplné rodiny

SOŠ a SOU 3. roč.	Úplná rodina	Neúplná rodina	Jiná
Rodina	5	5	3
Kariéra	1	2	0

Zdroj: vlastní šetření

Při porovnání postojů se studenty 4. ročníku SOŠ a SOU lze usuzovat o diametrálním rozdílu pouze s přihlédnutím na porovnávané obory.

Z 15 (100%) dotázaných učňů na oboru Automechanik odpovědělo z neúplné rodiny dotázaných 13 respondentů takto: 2 (13,3%) volí prioritu rodiny a 11 (73,3%) prioritu kariéry. 1 (6,6%) z úplné rodiny má prioritu také rodinu.

Tabulka č. 12 – Postoj k životním hodnotám respondenta z neúplné rodiny

SOŠ a SOU 4. roč.	Úplná rodina	Neúplná rodina	Jiná
Rodina	1	2	0
Kariéra	0	11	0

Zdroj: vlastní šetření

Shrnutím lze konstatovat, že hypotéza tvrdící, že 65% dotázaných studentů z neúplné rodiny volí jako prioritu rodinu, se nepotvrdila. Z dotázaných respondentů žijících v neúplné rodině 19 (100%) volí rodinu jako prioritu celkem 7 (36,8%) a 13 (68,4%) volí kariéru. Viz tabulka č. 13.

Tabulka č. 13 – Srovnání obou ročníků z neúplných rodin s prioritami

SOŠ a SOU 3. a 4. ročník	Rodina	Kariéra
Neúplná rodina	7	13

Zdroj: vlastní šetření

Hypotéza č. 2

Domněnka, že 75% středoškolsky vzdělaných mladých lidí „touží poznávat svět“, s partnerem uzavírat manželství nechtějí.

Pod pojmem „poznávat svět“ je zahrnuto v dotazníkové otázce č. 8 – Životní cíle: studium v zahraničí a cestování. Pro přehlednost jsou tyto položky v tabulce č. 14 a tabulce č. 15 zvýrazněny.

Tabulka č. 14 – Životní cíle – srovnání 3. ročníků

Životní cíle	EUROŠKOLA	SPŠ	SOŠ a SOU
Další vzdělávání	5	5	6
Studium v zahraničí	2	1	4
zaměstnání	7	14	8
cestování	5	9	5
podnikání	1	3	2

Zdroj: vlastní šetření

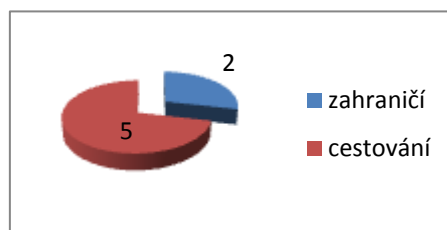
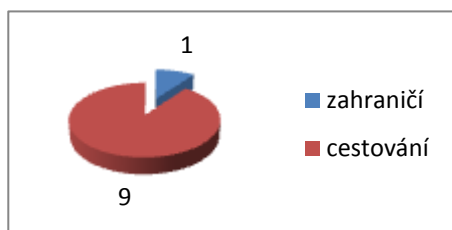
Tabulka č. 15 – Životní cíle – srovnání 4. ročníků

Životní cíle	EUROŠKOLA	SPŠ	SOŠ a SOU
Další vzdělávání	12	6	0
Studium v zahraničí	5	4	0
Zaměstnání	4	7	14
Cestování	10	8	7
Podnikání	1	8	6

Zdroj: vlastní šetření

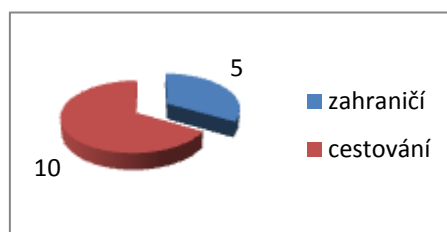
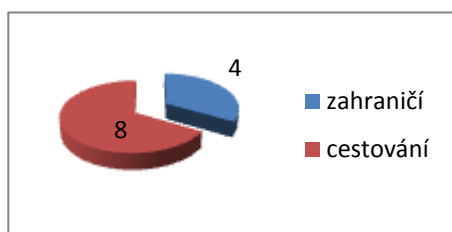
Pro kvalitní zhodnocení byly porovnány Střední průmyslová škola (3. ročník) s Euroškolou (3. ročník), Střední průmyslová škola (4. ročník) s Euroškolou (4. ročník), Střední průmyslová škola (3. ročník) se SOŠ a SOU (3. ročník), Euroškola (3. ročník) se SOŠ a SOU (3. ročník) a Střední průmyslová škola (4. ročník) se SOŠ a SOU (4. ročník), Euroškola (4. ročník) se SOŠ a SOU (4. ročník). Výchozími budou tabulky č. 14. a tabulka č. 15.

Graf č. 15 – Životní cíl: studium v zahraničí a cestování Střední průmyslová škola (3. ročník), versus Euroškola (3. ročník)

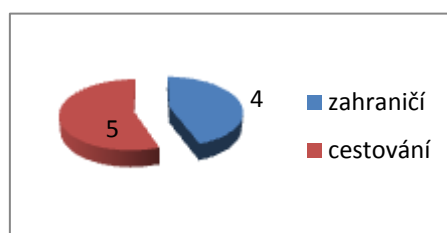
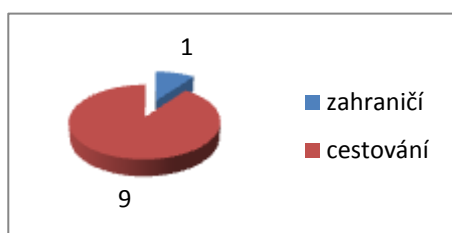
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 16 – Životní cíl: studium v zahraničí a cestování Střední průmyslová škola (4. ročník) s Euroškolou (4. ročník)

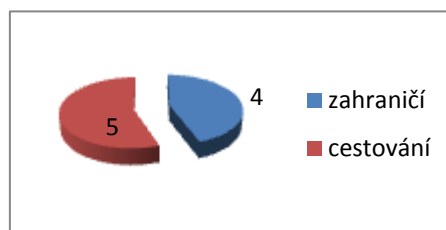
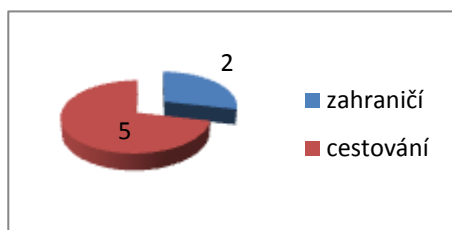
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 17 – Životní cíl: studium v zahraničí a cestování Střední průmyslová škola (3. ročník) se SOŠ a SOU (3. ročník)

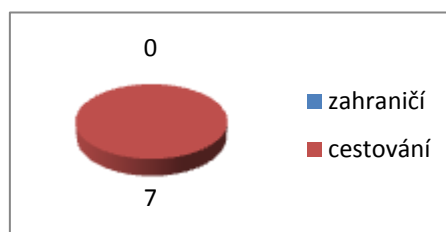
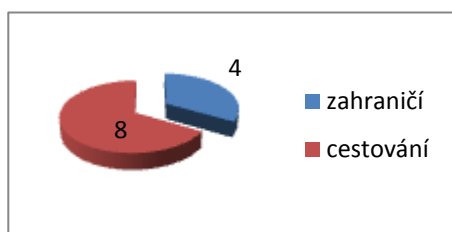
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 18 – Životní cíl: studium v zahraničí a cestování Euroškola (3. ročník) se SOŠ a SOU (3. ročník)

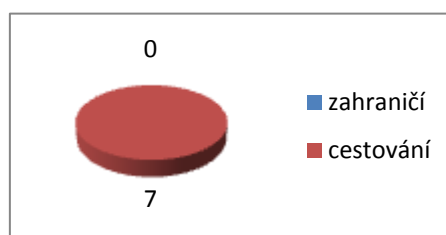
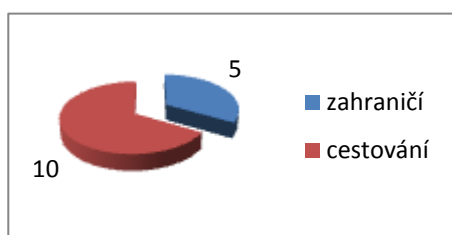
Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 19 – Životní cíl: studium v zahraničí a cestování Střední průmyslová škola (4. ročník) se SOŠ a SOU (4. ročník)

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 20 – Životní cíl: studium v zahraničí a cestování - Euroškola (4. ročník) se SOŠ a SOU (4. ročník)

Zdroj: vlastní šetření

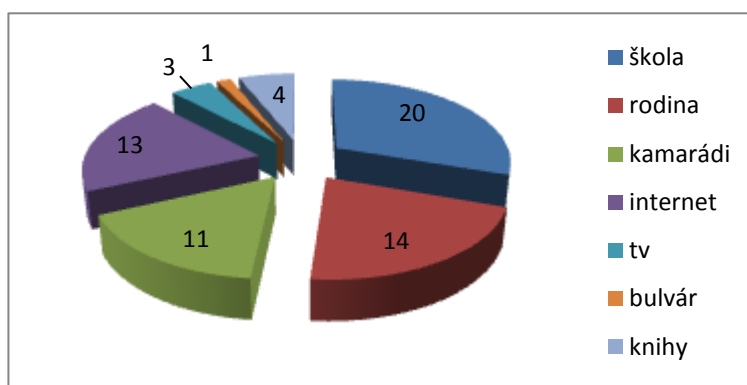
Z jednotlivých grafů vyplývá, že studium v zahraničí (označeno modře) v plánování některých studentů naprosto chybí, anebo je potlačeno a zbývá touha po cestování. Z 97 (100%) oslovených a porovnaných respondentů touží „poznávat svět“ 60 (61,8%) vyvrací první část druhé hypotézy. O úmyslu uzavřít manželství následně po maturitě uvažují pouze 2 respondenti, kteří představují 2% z 97 dotázaných. Hypotéza č. 2 nebyla potvrzena.

Hypotéza č. 3

Predikcí je, že pro 30% učňů je důležitějším zdrojem informací internet než rodina a důvodem k manželství je těhotenství

Podle grafu č. 21 z oslovených 16 (100%) učňů 3. ročníku SOŠ a SOU, jich informace z internetu čerpá 13 (81,2%) a z rodiny 14 (87,5%).

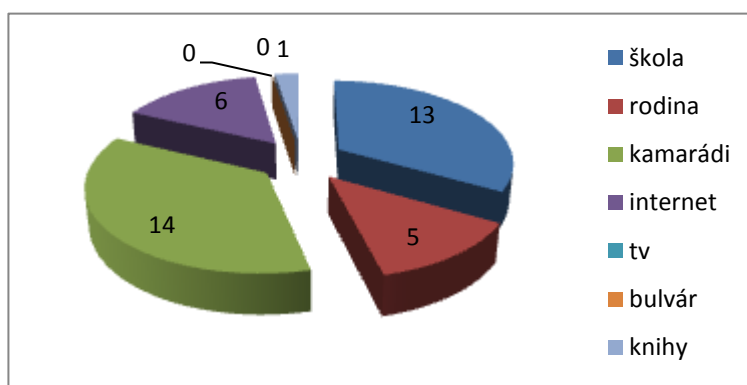
Graf č. 21 – Zdroj informací – SOŠ a SOU, 3. ročník

Zdroj: vlastní šetření

Podle grafu č. 22 z oslovených 15 (100%) učňů 4. ročníku SOŠ a SOU, jich informace z internetu čerpá 6 (40%) a z rodiny 5 (33,3%).

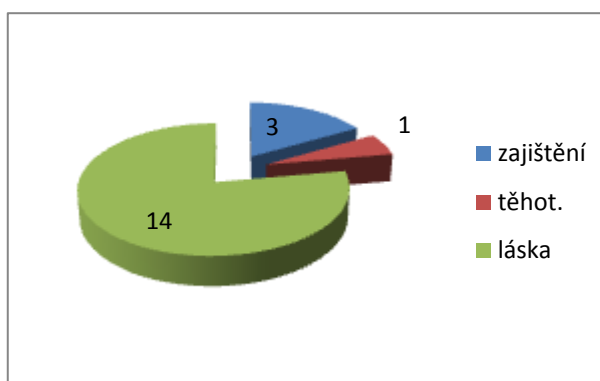
Graf č. 22 – Zdroj informací – SOŠ a SOU, 4. ročník

Zdroj: vlastní šetření

Celkem z oslovených učňů 3. a 4. ročníku SOŠ a SOU: 31(100%) hledá na internetu informace 19 (61,2%) a v rodině také 19 (61,2%). První část hypotézy č. 3 tedy nebyla ani vyvrácena ani potvrzena.

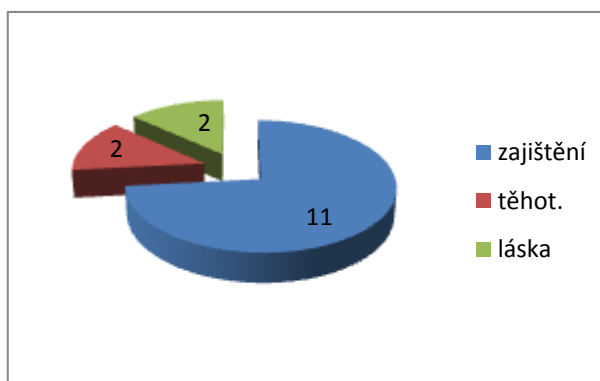
Graf č. 23 – Důvod k manželství – SOŠ a SOU, 3. ročník

Zdroj: vlastní šetření

Oslovených 16 (100%) respondentů 3. ročníku SOŠ a SOU, by z důvodu těhotenství uzavřelo manželství pouze v 1 případě (6,2%). Jakému důvodu dávali respondenti přednost je znát z grafu č. 23.

Graf č. 24 – Důvod k manželství – SOŠ a SOU, 4. ročník

Zdroj: vlastní šetření

Oslovených 15 (100%) respondentů 4. ročníku SOŠ a SOU, by z důvodu těhotenství uzavřeli manželství pouze ve 2 případech (13%). Ekonomickému zajištění dávalo přednost 11 oslovených (73%). Vzhledem ke složení respondentů – pouze muži, je toto zjištění překvapující, leč pochopitelné. A to s přihlédnutím z jakých rodinných poměrů dle zodpovězených dotazníků pochází. Respondenti obou ročníků 31 (100%) by uzavřeli manželství pouze z 9,6%. Druhá část hypotézy č. 3 nebyla potvrzena.

ZÁVĚR

Bakalářská práce dává nahlédnout do studentských představ na prahu jedné z důležitých životních etap mladého člověka. Studenti odpovídali na otázky z rodinného prostředí, zamýšleli se nad svými hodnotovými žebříčky a představovali si svůj život po ukončení středního vzdělání.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou uvedeny základní faktory působící na člověka. Vlivy spoluutvářející a charakterizující každého jednotlivce. Rodinné poměry, typy osobností a velmi důležitou část zahrnující tlaky dnešní doby, a to média. Kde hledají mladí lidé vlastní návody jak řešit situace a podle jakých vzorů formují svůj další život.

Praktická část umožňuje náhled do uvažování adolescentů. Jaké jsou jejich zkušenosti, na základě jakých informací se rozhodují o své budoucnosti. Zda je silnější touha po cestování či preferují založení rodiny.

Výsledky průzkumu mají výpovědní hodnotu o představách studentů, kam směřovat dál ve svém životě.

Mnohé výsledky dotazníkového šetření vzbuzují zamyšlení se nad směřováním školní výuky, a to v oblasti přípravy adolescentů na budoucí život. O znalosti nabyté ze školních lavic v předmětech Občanské Nauky či Rodinné Výchovy se opírali respondenti zvláště ze Střední odborné školy. Na druhou stranu je potěšující zjistit, že 15% dotázaných z 97(100%) využilo nápomoci výchovného poradce. Dotazovaný vzorek adolescentů vyvrátil podbízivou myšlenku, že současní mladí žijí pouze ve virtuálním světě a vlastní postoje a hodnoty nedovedou ani rozlišit. Nebo, že jsou snad povrchní, shánějící znalosti v bulvárních denících s vidinou přiblížit se jakémusi idolu. Připuštěním si myšlenky, že dnešní téměř maturanti jsou připraveni na vstup do života, otevíráme jim pomyslná vrátka do vlastního života, v němž si každý z nich musí své chyby, pokusy i omyly odžít sám a při vyhodnocování dotazníků se lze domnívat, že tuto novou etapu zvládnou se ctí.

Tato bakalářská práce ač se držela tématu „Postoje středoškolské mládeže v České Lípě k otázkám partnerského soužití a rodičovství“ odhalila rezervy nejen školství, ale především rodiny. Mladí lidé vnímají neúplnou rodinu, jako něco tak

běžného, že i přesto, že volí rodinu jako nejhlavnější svou prioritu, sami děti a rodinu upozadují do pozdějšího věku, anebo pro ně manželství nehraje až takovou zásadní překážku v rodičovství.

SEZNAM LITERATURY

1. ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-044-6
2. APPELTOVÁ, Michaela, Milena ČERNÁ, Blanka HANČILOVÁ. *Ženy a česká společnost: hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni*. Praha: Otevřená společnost o.p.s., 2010. Policy Paper ProEquality. ISBN 978-80-87110-19-6
3. CORNEAU, Guy. *Anatomie lásky: vztahy otec-dcera, matka-syn a jejich vliv na budoucí partnerské vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 247 s. ISBN 80-717-8398-6
4. ČERMÁKOVÁ, Marie. *Proměny současné české rodiny: rodina-gender-stratifikace*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000, 170 p. Studie (Sociologické nakladatelství), sv. 28. ISBN 80-858-5093-1
5. ČERMÁKOVÁ, Marie. *Proměny současné české rodiny: rodina-gender-stratifikace*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000, 170 p. Studie (Sociologické nakladatelství), sv. 28. ISBN 80-858-5093-1
6. DE SINGLY, Francois. *Sociologie současné rodiny*. Praha, Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1
7. FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000, 163 p. Studie Slon, sv. 24. ISBN 80-858-5087-7
8. GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha, Victoria pub, a.s., 1992. ISBN 80-85605-28-7
9. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha : Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4
10. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-717-8535-0
11. KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele: podoby vyučování a třídní management, osobnost učitele a jeho autorita, inovace ve výuce, klíčové kompetence ve vzdělávání, práce s informačními prameny, pedagogická diagnostika*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Editor Alena Vališová, Hana Kasíková. Praha: Grada, c2011, 456 s. ISBN 978-802-4733-579

12. KONEČNÝ, Štěpán. *Fenomén lhaní v prostředí internetu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 121 s. ISBN 978-80-210-5488-2
13. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství n.p., 1989, 170 p. ISBN 08-056-89
14. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 1993, 124 p. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-901-4247-8
15. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON. 2002. 251 s. ISBN 80-86429-05-9
16. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 38. sv. ISBN 80-864-2958-X
17. PLAMÍNEK, Jiří. *Tajemství úspěchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 191 s. ISBN 978-80-247-3658-7
18. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8
19. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178 584-9
20. REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. /. Praha: Grada, 2008, 239 s. ISBN 978-80-247-2594-9
21. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-736-7250-2.
22. VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Vyd. 2., rozš. Praha: Agentura STROM, 1998, 279 s. ISBN 80-861-0602-0
23. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80718416411
24. VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Editor Ivan Slaměník. Praha: Grada, 2008, 404 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4714-288
25. VÝROST, Jozef, Ivan, SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie I, ed.* Vyd. 1 - Praha, Portál 1998, 384 s. ISBN 80-7178-269-6

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Fotodokumentace jednotlivých škol, na nichž probíhal průzkum

Příloha č. 3 – Grafy

Příloha č. 4 - Tabulky

Příloha č. 1 - dotazník

Vážená studentko, vážený studente,

dovoďte mi, abych se představila. Jmenuji se Jana Železná a studuji třetím rokem na Univerzitě Karlově pedagogiku. V současné době píším bakalářskou práci na téma „Postoje středoškolské mládeže v České Lípě k otázkám partnerského soužití a rodičovství“, ve které se zabývám hodnotami a postoji mladých lidí v důležité etapě jejich života. A jaké zdroje využívají při svém rozhodování o své budoucnosti.

Prosím Vás o vyplnění anonymního dotazníku, zaškrtnutím vždy jedné odpovědi.

Nevyhovuje-li Vám nabídka možností, využijte připraveného řádku a vepište variantu.

Získané informace budou použity výhradně pro zpracování mé bakalářské práce.

Předem děkuji za Vaši ochotu a Váš čas.

A) Základní údaje o respondentu (respondent vyplňuje věk, pohlaví, ročník případně obor, základní data o rodině)

muž
žena
ročník a obor

1. rodinné soužití rodičů (úplná rodina-otec i matka žijící pohromadě, neúplná – jeden rodič dlouhodobě odloučen/indisponován/nevěnuje se plně rodině, jiná – rodič vdovec/vdova):

úplná rodina
neúplná
jiná/v rozvodovém řízení/

2. vzdělání rodičů:

vysokoškolské

středoškolské
vyučení
základní

3. zaměstnání rodičů (ekonomická situace rodiny ovlivňuje rozhodování studenta):

zaměstnanci
podnikatelé
nezaměstnaní

B) Konkrétní vlivy působící při rozhodování studenta/studentky

4. Typ výchovy v rodině:

demokratický
liberální
autoritativní

5. Rodičovské vzory (chci mít stejný život jako otec/matka/teta/můj idol)

otec vzorem
matka vzorem
jiný příbuzný
vzor mimo rodinu/idol

6. Zdroj informací – lze zaškrtnout i více možností (kdo je nápomocen při rozhodování o dalším životě po ukončení studia/ kde čerpáte informace – z jakých zdrojů/ kdo vás vybavil informacemi kam se napřít po maturitě):

škola:

rodinná výchova
výchova k partnerství a rodičovství
občanská nauka
sexuální výchova
výchovný poradce

rodina
příbuzní

přátelé/kamarádi
cizí lidé
parta/členové zájmového kroužku

tv
internet
časopisy
knihy
bulvární deníky
jiné

C) Osobní hodnocení svého přístupu

7. Postoj k životním hodnotám (jakou hodnotu upřednostňujete v životě – ohodnoťte stupnicí jako ve škole 1-5 / 1 je priorita, 5 nejméně):

rodina
úspěch
moc
kariéra
děti

8. Životní cíle - (osobní směřování po ukončení studia):

další vzdělávání
studium v zahraničí
samostudium při zaměstnání
zaměstnání
podnikání
cestování
nezaměstnanost

(pokud nechcete studovat dále, co preferujete v nejbližší době po maturitě)

partnerské soužití
sňatek
snoubenecké soužití
volný vztah
jiné soužití

9. Co je pro Vás důvodem k uzavření manželství:

láska
těhotenství partnerky
ekonomické zajištění
jiná možnost

10. Jak si vybíráte partnera/partnerku pro trvalý vztah (kde):

náhodné setkání	☐
promyšlený vztah	☐
první láska	☐
zamilovanost	☐
láska	☐
inzerát	☐
seznámení přes sociální síť	☐

11. Nároky na partnera/partnerku - lze zaškrtnout více možností (podle jakých kritérií):

vzdělání	☐
krása	☐
ekonomická stabilita	☐
humor	☐
bez nároků	☐
jiná	☐
všechny	☐

12. V jakém věku myslíte, že je vhodné zakládat rodinu (nikoli uzavírat sňatek):

19	☐
26	☐
30	☐
neřeším to
v jiném	☐
.....

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Příloha č. 2

Fotodokumentace vybraných středních škol v České Lípě

Obrázek č. 1 – Obchodní akademie

Zdroj: vlastní foto

Obrázek č. 2 – Střední průmyslová škola strojní

Zdroj: vlastní foto

Obrázek č. 3 – Střední odborná škola a střední odborné učiliště

Zdroj: vlastní foto

Obrázek č. 4 – Euroškola

Zdroj: vlastní foto

Obrázek č. 5 – Soukromá podnikatelská střední škola

Zdroj: vlastní foto

Obrázek č. 6 – Gymnázium

Zdroj: vlastní foto

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jana Železná

Obor: Výchova ke zdraví

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Postoje středoškolské mládeže v České Lípě k otázkám partnerství a rodičovství

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 70

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 24

Počet titulů zahraničních zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Ph.Dr. Jarmila Mojžíšová, Ph.D